

Mektuplarla Yeni Tarih Yazımının Doğuğu: Annales Okulu'nun Kuruluğ Sosyolojisi*

İrem ÖZGÖREN KINLI**

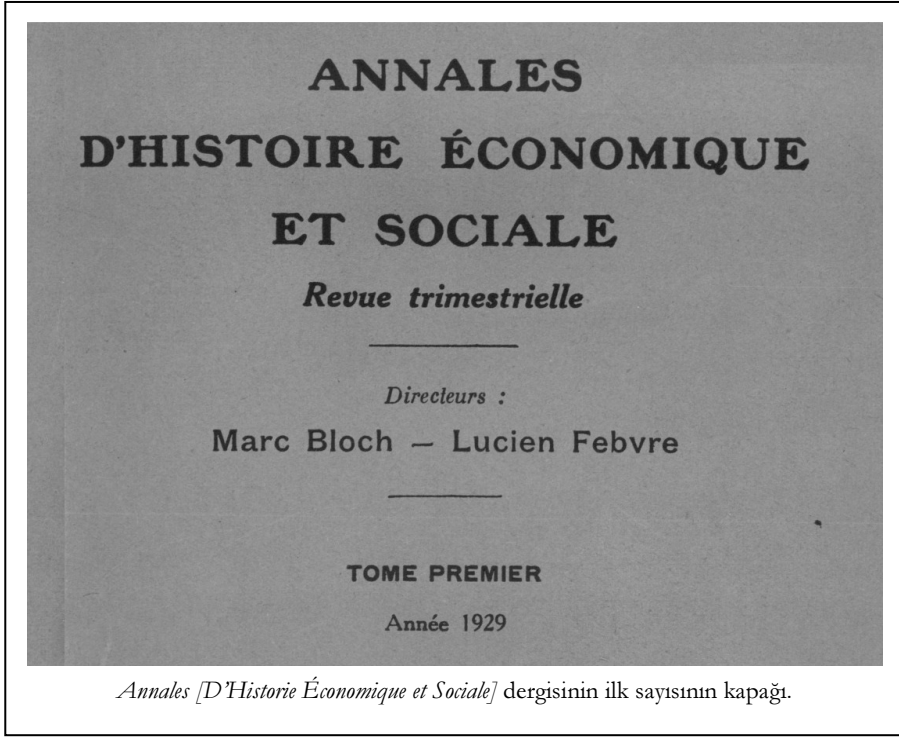
“Henüz 5 abonemiz var! Ama umutsuzluğa kapılmayalım!” Bu satırlar, *Annales d'histoire économique et sociale* dergisinin¹ kuruluğ ağamasında Lucien Febvre tarafından Marc Bloch'a yazılmığ.²1929 yılında Fransa'da Bloch ve Febvre tarafından kurulan *Annales* dergisi geleneksel tarihyazımına tepki olarak ortaya çıkmığ ve Annales okul olarak adlandırılacak yeni bir tarihyazımı yöntemi geliştirilmesine öncülük etmiştir. Siyaset, diplomasi ve savaşlar tarihi üzerine yoğunlaşan geleneksel anlatının aksine olayların gerisindeki uzun dönemli tarihsel yapıların araştırıldığı, insan faaliyetleri odaklı, tarih disiplinin diğer sosyabilim disiplinleri ile – sosyoloji, coğrafya, ekonomi, psikoloji, antropoloji, dilbilim – işbirliği içinde olması gerektiğine inanan Annales okulun tarih yazıcı-

* Bu yazının temel kaynağı olan kitabı edinmemi tavsiye eden, bu yazıyı kaleme almam konusunda beni yüreklendiren, yazım sürecinde konuya ilişkin bilgi birikimini benimle paylaşan ve yazıyı tamamlandıktan sonra yapıcı eleştirileri ile yazımı iyileştirmeme katkıda bulunan Dr. Onur Kınlı'ya çok teşekkür ederim.

** İzmir Ekonomi Üniversitesi, İletişim Fakültesi

¹ Derginin ismi, günümüze kadar beř kez değişmiştir: 1929-1938 yılları arası *Annales d'histoire économique et sociale*; 1939-1941 yılları arası *Annales d'histoire sociale*; 1942-1944 yılları arası *Mélanges d'histoire sociale*; 1945 yılında *Annales d'histoire sociale*; 1946-1993 yılları arası *Annales. Economies, sociétés, civilisations*; 1994'den itibaren *Annales. Histoire, sciences sociales* olarak kullanılmaktadır. Bu yazıda dergiden bahsedilirken kısaca *Annales* adı kullanılacaktır.

² FB, 30 Eylül 1928, Mamirolle, Bertrand Müller (derleyen), Marc Bloch, *Lucien Febvre et les Annales d'histoire économique et sociale. Correspondance. Tome I (1928-1933)*, Paris, Fayard, 1994, s. 86.

lığını nasıl etkilediği ve ne ölçüde değiştirdiği üzerine oldukça hacimli bir literatür bulunmaktadır.³

Geleneksel tarih anlatısına meydan okuyarak disiplinlerarası bir perspektifle yeni bir tarih anlayışı geliştirme iddiasında olan *Annales* dergisinin iki savaş arası dönemde Fransa’da çıkarılması üzerinde öncelikle durulmalıdır. Birinci Dünya Savaşı’nda zaferi kazanan güçlerin başında yer alan Fransa, Avrupa kıtasının güçlü bir devleti olarak politik dünyadaki üstünlüğünü resim, edebiyat, şiir, müzik, tiyatro gibi çeşitli kültür dallarında da sürdürmekteydi. Güzel sanatların çeşitli kollarında 1919’dan itibaren etkili olan Sürrealizm akımının manifestosunu André Breton, Freud’un psikanaliz yönteminden büyük ölçüde etkilenerek 1924’de kaleme almıştı. Özellikle iki savaş arası dönemde Paris’te etkili olan sürrealist akım, geleneksel ve biçime dayalı inanç ve değerlere karşı duruşun simgesi olmuştu.⁴

1920’li yılların sonunda Fransa’nın ekonomik konjonktüründe ise Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkilerini ortadan kaldırma çalışmalarının parçası olarak yıkılmış konutlar, çiftlikler, kamuya ait yapılar onarılmış, köy ve kasabalar yeniden yapı-

³ Bu hacimli literatürü ele almak bu çalışmanın sınırlarını aşacaktır. Bu nedenle, bu alanda en çok bilinen temel bir esere referans vermekle yetinilecektir: Peter Burke, *The French Historical Revolution: The Annales School 1929-89*, Stanford, Stanford University Press, 1990.

⁴ J.P.T., “Fransa (Güvencesiz Barış)”, 20. *Yüzyıl Dosyası*, Cilt IV, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1978, s. 5-15.

landırılmış, fabrikalar çalışmaya başlamış, madencilik, sanayi, tarım ve hayvancılıkta üretim artmıştı. 1920'lerin son yıllarında görülen ekonomik refah, huzursuzluk ve karışıklık getirecek olan 1932 seçimlerine kadar sürmüştü. Kara Perşembe adı verilen 24 Ekim 1929 Ekonomik Buhranı ise etkisini tam olarak ancak 1933'de göstermeye başlamıştı.⁵

Birinci Dünya Savaşı sonrası sosyo-ekonomik koşulların yanı sıra *Annales*'in çıkardıkları sırada Bloch ve Febvre'in Strasburg Üniversitesi'nde görev yapmaları üzerine de düşünmek faydalı olacaktır. Strasburg Üniversitesi, 1621 yılında Protestanlar tarafından kurulmuş, 1793'de eski rejimin kurumlarına müsama göstermeyen Devrim sonucunda fakülteleri ortadan kaldırılmış, 1808 yılında Napolyon aracılığıyla yeniden kurularak Fransa'nın merkezi yükseköğretim sistemine dâhil olmuştur. 1871 yılında Strasburg'un Almanya'nın bir parçası olmasıyla bir Alman Üniversitesi olan Strasburg Üniversitesi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar bir Fransız üniversitesine dönüşmüştür. Tarihsel olarak Üniversite'nin siyasal ve toplumsal olayların etkisiyle değişimlere açık, dinamik bir yapısı vardır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa'nın önemli bir başarısı olarak görülen Strasburg'un geri alınmasıyla birlikte Strasburg Üniversitesi'nin eski kadrosunun neredeyse tamamı değişmiştir. Bu dönüşüm sürecinde Üniversite'nin yeni fikirlere açık ve çoğunluğu genç akademisyenlerle yeniden örgütlenmesi yeniliklere açık bir zeminin oluşmasına olanak sağlamıştı. Dünya Savaşı'ndan sonraki bu dönemde, Burguière'in ifadesiyle "hükümetin Fransa'nın bir çeşit entellektüel vitrini yapmak istediği"⁶ Strasburg Üniversitesi "disiplinlerarası düşünmenin merkezi"⁷ dönüşmüştü.

Bloch ve Febvre'in Strasburg Üniversitesi'nde *Annales*'i tasarladıkları dönemde, 19. yüzyılın sonlarında başlayan pozitivism sorgulamalarının bir sonucu olarak Avrupa'da farklı disiplinlerden insanları bir araya getiren eleştirel yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştı. Almanya'da Frankfurt Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan ve daha sonra çalışmaları Frankfurt Okulu ya da Eleştirel Kuram olarak adlandırılacak Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü de örneğin 1923 yılında kurulmuştu. Pozitivist, belgelerin incelemesine dayalı geleneksel tarih dergileri, Dünya Savaşı sonrası ekonomik ve sosyal problemleri inceleme açısından yeterli donanımına sahip değillerdi. 19. yüzyıl sonlarında yayın hayatına başlayan *Annales de Géographie* (1892), *L'Année Sociologique* (1898) ve *Revue de Synthèse* (1900)⁸ Fransız dergiciliğine getirdiği yeni yaklaşımlar ile Bloch ve Febvre'i oldukça etkilemişti.

⁵ *Ibid.*, s. 83-102.

⁶ André Burguière, "Marc Bloch maddesi", *Dictionnaire des sciences historique*, Paris, PUF, 1986, s.88.

⁷ *Ibid.*, s.90.

⁸ André Burguière, "Histoire d'une histoire: la naissance des Annales", *Annales. Economies, sociétés, civilisations*, 34(6), 1979, s.1347-1359.

Entelektüel atmosferi ve zengin kütüphanesi ile Strasburg Üniversitesi'ni bir araştırma merkezine dönüştürmenin yanı sıra, Henri Berr'in⁹ ifadesiyle Üniversite'yi "analitik düşünce"nin¹⁰ mabedi yapma hedefi vardı.¹¹ Fransız üniversitelerinde daha önce görülmedik bir şekilde hocalar meslektaşlarının derslerine katılıyor, kimi zaman iki hoca birlikte ders anlatıyordu. Enstitülerinin çoğu grup çalışmalarını destekliyor ve disiplinlerarası araştırmaların önemi üzerinde duruyorlardı.¹² Her hafta forumlar düzenleniyor, "Cumartesi toplantıları" olarak bilinen buluşmalarda farklı fakültelerin hocaları kendi alanlarındaki yenilikleri birbirleriyle paylaşıyorlardı. Disiplinlerarası işbirliği amacı taşıyan bu toplantıların Bloch ve Febvre'in *Annales*'in fikrîsel altyapısını oluşturmasında etkili olduğu düşünülebilir.

Bu yazının konusunu *Annales* dergisinin kuruluşunun ilk yıllarında Marc Bloch ve Lucien Febvre'in birbirleriyle olan yazışmaları oluşturuyor.¹³ Ölmeden kısa bir süre önce Fernand Braudel'e "Bizim yazışmalarımızı bir gün (zamanı geldiğinde) yayınlayacak olan tarihçinin çok işi olmayacak" diyen Febvre'in¹⁴ bahsettiği mektuplardan yola çıkarak *Annales* dergisinin kurucularının hissiyatları, heyecanları, tedirginlikleri ve kaygılarına şahit olacağız. 1928 yılından 1943 yılına kadar yazılmış olan yaklaşık 500 mektup 1994 senesinde Bertrand Müller tarafından üç cilt halinde okuyucuya sunulmuş. İlk cilt 1928-1933, ikinci cilt 1934-1937, üçüncü cilt ise 1938-1943 yılları arasındaki mektuplaşmaları içeriyor. Müller, bu bölümlemeyi mektupları aşağıya yukarı eşit olarak ciltlere dağıtabilmek için yaptığını belirtiyor.¹⁵ *Annales* dergisinin kuruluş yıllarındaki mektup-

⁹ Henri Berr'in *Annales* kurucuları, özellikle de Lucien Febvre üzerindeki etkisi çok fazladır. Henri Berr'e Legion d'Honneur (Lejyon donör) nişanı takdim edilmesi nedeniyle Berr ve birçok arkadaşının biraraya geldiği Centre de Synthèse'de 2 Nisan 1952 tarihinde yaptığı konuşmada Febvre, 20. yüzyılın ilk yarısında Henri Berr'in tarih çalışmaları ve *Annales*'e katkıları üzerinde durur. Bu konuşma, *Annales*'de yeniden basılır: Lucien Febvre, "De la Revue de Synthèse aux *Annales* [Henri Berr ou un demi-siècle de travail au service de l'Histoire]", *Annales. Economies, sociétés, civilisations*, 7 (3), 1952, s. 289-292. Ayrıca, *Revue de Synthèse*'in *Annales*'in kurucuları üzerindeki etkisi ve kurucuların *Revue de Synthèse* dergisi ile olan ilişkileri üzerine Müller'in çok yerinde değerlendirmeleri için bakınız: Bertrand Müller, *Lucien Febvre, lecteur et critique*, Paris, Albin Michel, 2003, s. 43-114.

¹⁰ Henri Berr'in kullandığı orijinal ifade *l'esprit de synthèse*.

¹¹ Henri Berr, "L'Esprit de synthèse dans l'enseignement supérieur. I. L'université de Strasbourg, vue d'Allemagne", *Revue de synthèse historique*, 32, 1921, s.1-13. Henri Berr, "L'Esprit de synthèse dans l'enseignement supérieur. II. L'université de Strasbourg, vue d'Allemagne", *Revue de synthèse historique*, 34, 1922, s.1-6.

¹² John E. Craig ve Martine Burgos, "Maurice Halbwachs à Strasbourg", *Revue française de sociologie*, 20, 1979, s. 276.

¹³ Bertrand Müller (derleyen), Marc Bloch, *Lucien Febvre et les Annales d'histoire économique et sociale. Correspondance. Tome I (1928-1933)*, Paris, Fayard, 1994.

¹⁴ *Ibid.*, s.LVII.

¹⁵ *Ibid.*, s.VI.

laşmanın önemi üzerinde duran bu yazı ise, ilk cildin dönemlemesi olan 1928¹⁶ ile 1933¹⁷ yılları arasına odaklanıyor.

“Ne yazık ki mektuplarımız artık arkadaşlığımızdan çok Annales üzerine. Bu arada nasılsınız?” diye soran Bloch’dan bir alıntı ile başlıyor yazışmalar.¹⁸ Bloch ve Febvre’in hem profesyonel hem de özel yaşantılarında sık görüşmelerinden kaynaklı birlikte oldukları zamanlara ait yazışmaların görece azlığına ve mektupların sadece üçte birinin Bloch’a ait olmasına rağmen¹⁹ bu yazışmalar bize *Annales* dergisinin kuruluş yıllarının “günlüğü”nü²⁰ okuyor hissiyatı vermektedir. Mektupları büyük bir titizlik ve özenle derleyen Bertrand Müller’e göre, derginin programı ve içeriğini oluşturma kaygısı, entelektüel altyapı, idari ve editoryal düzenleme çalışmaları, inceleyeceğimiz yazışmaların konusunu, çerçevesini, dinamiğini hatta bahanesini de oluşturuyor. Bu mektuplar aracılığı ile *Annales*’in kuruluş yıllarında, sosyal bilimler disiplinlerinin birbirlerini algılayışı ve birbirleriyle olan ilişkilerine de tanıklık edebiliyoruz. Bu yazışmalar, derginin tarihi üzerine de önemli bir belge niteliğinde.

I. *Annales* dergisi kurucularının kişisel yaşantılarına ilişkin yazışmalar

Annales dergisi dışında yazışmalarda hangi unsurların öne çıktığına baktığımızda öncelikle “posta kurumumuzun ihtiyatlı yavaşlığı”²¹ gibi kimi zaman alaycı kimi zaman bıkkınlık ile ifade edilen iletişim aksaklıkları ile karşılaşılıyor. Bu aksaklıklardan dolayı, bazen cevaplanan soruları yeniden sorduklarını da görüyoruz. Mektuplaşmanın vakit aldığından yakınan Febvre için,²² mektupların kendisine ulaşması da bir sorun kaynağıydı: “Üniversitenin hizmetindeki adamlara çok güvenim olmadığından²³ kendi postalarını almaya gittiğin zaman dergi için gelen mektupların uzun süredir orada beklemediğinden emin olmak için benim dolabıma da bakar mısın?”²⁴ Posta beklentileri dışında entelektüel yaşamın merkezi olan Paris’e uzak olmaları da Febvre ve Bloch için diğer bir iletişim problemi olarak gözüküyor: “Paris’e ziyaretler yapmak gerekiyor. Kapıları çalmak gerekiyor, ilişkiler kurmak lazım. Bu kaçınılmaz. Paris’te yokluğumuzdan dolayı sıkıntı yaşıyoruz. (...) Bizler doğal olarak davranışlarımızın ve çevremizin tutsaklarıyız.”²⁵

¹⁶ *Annales* dergisine ilişkin ulaşılabilen yazışmaların başladığı tarih.

¹⁷ Febvre’in Collège de France’a seçilmesi sonucu Paris’e taşındığı tarih.

¹⁸ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s.208).

¹⁹ 1928-1933 yılları arasındaki toplam 184 mektuptan 132’si Febvre’e ait.

²⁰ Müller (1994, s.VI).

²¹ FB,11 Ağustos 1930, Mamirole, Müller (1994, s. 236-237).

²² FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 175).

²³ Febvre aynı problemden 8 veya 9 Temmuz 1928 tarihli mektubunda da bahsediyor: Müller (1994, s. 39).

²⁴ FB, 11 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s.58).

²⁵ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 205).

Akademik çalışmalarını ve kariyerlerini Paris'te sürdürme istekleri,²⁶ Sorbonne,²⁷ Ecole Pratique des Hautes Etudes ve Collège de France'da kürsü bulma arayışları, eğitim sistemi sorgulamaları, mesleklerinde yaşadıkları sıkıntıları²⁸ üzerine de sıklıkla yazıyorlardı. Bloch'un EPHE'deki²⁹ ve Collège de France'da açılan uygun pozisyonlara³⁰ Febvre'e haber vermeden adaylığını koyması,³¹ Febvre ve Bloch arasındaki rekabeti³² daha görünür hale getiriyordu. "Collège'e ancak sırayla girebiliriz."³³ diye yazan Febvre, aynı pozisyonlara aynı anda başvuru yapmalarının kendileri için sıkıntı yaratacağı konusunda Bloch'u şu şekilde uyarıyordu:

²⁶ Bloch ve Febvre yazışmalarında sıklıkla *Annales*'in tanıtımını daha iyi yapabilmek adına Paris'te olmaları gerektiğini ifade ediyorlar. İki savaş arası dönemde Paris'in bir kültür şehri, bilimin ve sanatın merkezi olması motivasyonlarının kaynakları arasında sayılabilir.

²⁷ FB, 20 Eylül 1930, Mamirole, Müller (1994, s.251): [Sorbonne'da modern tarih kürsüsü sahibi Georges Pagès'in (1867-1939) sağlık problemlerine ilişkin olarak] "Temmuz'daki son haberlere göre daha kötüleşmiş dedikleri Pagès'in sağlık durumu beni çok endişelendiriyor. Eğer onun yerine geçmek gerekirse ve bana vekalet verilirse, benim için çok kötü olacak. Reddetmek daha riskli. Kabul etmek ise, can sıkıcı olacak ve belki de beceriksizce. Tanrı bu ciddi adamın karaciğerini ve böbreklerini iyi yapsın! Özellikle Paris'e şimdi her geldiğimde bulantım var. Ve buna karşın, onun son günlerine kadar Strasburg'da kalmak!! Bekleyelim."

²⁸ FB, 24 Haziran 1928'den az sonra, Strasburg, Müller (1994, s.19): "Tüm bunlar iki sınav arasında acele ile. Ne meslek! Ne iş!"; FB, Haziran 1928, Strasburg, Müller (1994, s.21): [Febvre bakolarya sınavında gözetmenlik yaparken şöyle diyor]: "Bu genç insanları 'Ne düşünmeli?' sorusuyla ilgili metin heyecanlandırıyor. Ne yazık!"; BF, 12 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s.156): [Fransa'daki yüksek öğretmenlik sınavı hakkında] "Sınavı gördünüz mü? Tam bir başarısızlık. [...] Bu sınav gittikçe daha aptallaşıyor."

²⁹ Pierre Lasserre'nin (1867-1930) ölümünden sonra, Ecole des Hautes Etudes'de felsefi doktrinlerin sosyal tarihi kürsüsü, Avrupa Ekonomik Tarih Çalışmaları'nın yönetimine dönüşüyor (Ortaçağ ve Modern çağ). Bloch'un kendisini adaylığı hakkında bilgilendirmemesine içerlediğini satırlarından hissettiğimiz Febvre, bu pozisyona başvurmuyor. Henri Berr'e yazdığı mektupta ise, Febvre adaylık konusunda yaşadığı tereddütü şu sözlerle ifade ediyor: "...işin özü, kendi fikirlerimi orada daha özgürce sunabileceğim, araştırmalar önerebileceğim, [...] fakat eğer Strasburg'daki eğitimimi Hautes Etudes'deki eğitim için bırakacak olursam, [...] maaşım tam yarısına inecek." (Lucien Febvre'in Henri Berr'e 7 Aralık 1929'da Strasburg'dan yazdığı mektubu için bakınız: Jacqueline Pluet-Despatin ve Gilles Candar (derleyen), *De la Revue de Synthèse aux Annales: Lettres à Henri Berr*, Paris, Fayard, 1997, s.378.) Bloch'un eşinin varlıklı olmasından dolayı Paris'te alacağı maaş konusunda daha az endişelendiğini ya da endişesini dile getirmediğini düşünebiliriz.

³⁰ FB, 7 veya 14 Kasım 1928, Paris, Müller (1994, s.111-112); BF, 23 Kasım 1928, Paris, Müller (1994, s. 113-116).

³¹ Bloch'un Collège de France yöneticisine yazdığı, aday olma isteğini resmi olmayan bir şekilde belirten ve eğitim projesini göndererek randevu talebi içeren 15 Aralık 1928 tarihli mektubunu, Müller (1994, s.114) 327 numaralı dipnotta okuyucuya sunuyor. Bloch'un daha sonra adaylığını koymaktan vazgeçmesi, iki arkadaşın ortak bir strateji konusunda uzlaştıklarını gösteriyor.

³² Bloch ve Febvre'in "fırtınalı arkadaşlığı"na ilişkin değerlendirmeler için André Burguière'in çalışmasına bakılabilir: *The Annales School: An Intellectual History*, Cornell University Press, 2009, s. 39-43.

³³ FB, 25 veya 26 Kasım 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 116).

Simiand'a "Febvre'in arkadaşları" demişsin... Nasıl yani, Hautes Etudes'de çok arkadaşım mı var? [...] Hautes Etudes'de kimseyi tanımayorum. [...] İsimler söylemişsiniz. O isimleri bana söyleyiniz. Söylemek zorundasınız. [...] Benim, Hautes Etudes'e ilişkin duruşum net. [...] Tartışmıyorum. Sadece şunu not ediniz: bu yarışta siz tek olacaksınız. Sizin ile benim aramda gizli bir rekabet alanı olmayacak. [...] 'Febvre'in arkadaşları', 'Marc Bloch'un da arkadaşları'dır birkaç istisna dışında. [...] Paris'e ikimiz birden gelmek zorundayız. Bizim için ama asıl temsil ettiğimiz şey için. Bu göreceli olarak kolay ama bir koşulu var: ikimizin rakip olduğu izlenimini vermemeliyiz. Çünkü siz benim gelmemi engelleyebilirsiniz. Ben sizin gelmenizi engelleyebilirim.[...] Bence şu anda aramızdaki bu tartışma görüntüsü zaten çok can sıkıcı. [...] Net olmamı istemiştiniz. Sanırım net oldum.³⁴

EPHE'deki kürsüye finansal nedenlerle başvurmayan Febvre'in kariyerini aslında Collège de France'da devam ettirmek için yoğun kulis faaliyetleri içinde olduğunu Bloch ile olan yazışmalarından takip edebiliyoruz. "Şu anda Annales dışında başka endişelerim var."³⁵ diyerek Bloch ile kaygılarını paylaşan Febvre, 13 Kasım 1932'de Collège de France'da açılan siyasi ve ekonomik coğrafya kürsüsüne 25 Aralık 1932'de adaylığını koyuyor³⁶ ve oybirliği ile seçiliyor.³⁷ Bloch ise Paris'e ancak 1936 yılında Sorbonne ekonomik tarih kürsüsündeki göreviyle gelebilir.

³⁴ FB, 31 Aralık 1930, Cassis, Müller (1994, s. 263-266).

³⁵ BF, 19 Aralık 1933, Strasburg, Müller (1994, s. 457).

³⁶ 25 Aralık 1932 tarihli Febvre'in Collège de France'da açık olan modern uygarlık tarihi kürsüsüne adaylığını koyan mektubu, 73 numaralı dipnotta Müller (1994, s.322) tarafından okuyucuya sunulmuş.

³⁷ 1933 yılında Collège de France'da Modern Uygarlık Tarihi (Histoire de la Civilisation moderne) kürsüsü kurulmuş, 1933-1939 yılları arasında Febvre, 1950-1972 yılları arası Fernand Braudel ve 1973-1999 yılları arası Emmanuel Le Roy la Durie gibi meşhur Annales tarihçileri bu kürsüde görev yapmıştır. Febvre, 13 Aralık 1933 yılında bu kürsüde "Bir Tarih ve Bir Tarihçinin Bilincinin İncelenmesi" başlıklı açılış dersini vermiştir. Bu dersin transkripte edilmiş hali, 1934 yılında yayınlanan *Revue de Synthèse*'den okunabilir: Lucien Febvre, "Examen de conscience d'une histoire et d'un historien", *Revue de Synthèse*, 7(2), 1934, s.93-106. Ayrıca Febvre'in seçildikten sonra Collège de France'daki kürsülerin oluşturulması sürecinde kulis faaliyetlerinde bulunduğunu Bloch'a 1933 yılında yazdığı mektuptaki şu ifadeleri ile görebiliyoruz: "En sonunda! Hem aktif hem de mütevazı bir biçimde, Einstein tehlikesini bertaraf etmeye katkıda buldum: kürsü kurulacak, ama Andler'in kürsüsü olmayacak bu. [...] Sesimi kulislerde duyurabildim." (FB, 17 veya 18 Nisan 1933, Paris, Müller (1994, s.356). 22 Nisan 1955 yılında Le Monde'da yayınlanan mektuba göre, 8 Nisan 1933 yılında Millî Eğitim Bakanı Anatole de Monzie, Einstein'ın Fransız Hükümeti adına Millî Eğitim Bakanlığı Collège de France'ın profesörlerinin kararı ile ona tahsis edilme üzere kurulmuş olan fizik matematik kürsüsüne davet ediyor. Einstein kabul ediyor, 1934 yılında gelmesi planlanmış ise de hiçbir zaman kendisi için kurulmuş olan bu kürsüde çalışmıyor.

Sağlık problemleri, yorgunluklar, kazalar,³⁸ ölümler,³⁹ doğumlar,⁴⁰ tatiller ve aile yaşantılarına ilişkin bilgilere ise mektupların satır aralarında rastlıyoruz. Sadece iki kişinin değil iki ailenin arkadaşlığı da gözlemlenebiliyor. “Günde 10 yerine 12 saat çalıştım. Buna kırdı dinlenme denir!”⁴¹ diyerek tatil dönemlerinde bile çok yoğun çalıştığından dem vuran Febvre’in kimi zaman da çalışmamaktan yakındığını görüyoruz: “Mektubun çalışma anlamında çok kötü bir zamanda bana ulaştı. Kayınpeder ve kayınvalidemin evlilik yıldönümleri için her yerden gelen konuklarla birlikteydim. Yeğenlerin bağrıışmaları, gülmeleri ve yaygaraları içerisindeki taşkınlıklarının ortasında Annales’i düşünmek imkânsızdı.”⁴² Yazışmalarda ayrıca Bloch ve Febvre’in edebi tutkularına ilişkin ipuçlarını da yakalamak mümkün: Stendhal’in *Kırmızı ve Siyah* romanına atıf yapan Febvre⁴³, özellikle İngiliz polisiye romanları okumayı seven Bloch⁴⁴ gibi.

Annales dışında yer aldıkları, kimi zaman vakit aldığından ötürü sorun nedeni olan projeler,⁴⁵ birlikte katkı verdikleri⁴⁶ ve yer almayı planladıkları ama hayata

³⁸ Müller’den (1994, s.239, Dipnot 25) bilgilendiğimiz kadarıyla Bloch 7 Nisan 1930’da ehliyetini alıyor. 15 Ağustos 1930’da, Fougères’den dönerken, Bloch’un arabası bir motosiklet ile çarpışıyor. Bu olay üzerine Febvre kaygısını şu sözlerle dile getiriyor: “Motosiklet gittikçe bir musibete dönüştü. Karşılaştığımız tüm makineler içerisinde şüphesiz en tehlikelisi. Bu kadar hafif bir makine üzerinde bu kadar hızlı gidebilmek bu riski yaratıyor.” (FB, 25 Ağustos 1930, Paris, Müller (1994, s.239)). Yine Müller’den (1994, s.255) öğrendiğimize göre, aynı yıl Ekim ayı başında Febvre de karısı ile birlikte Colmar yakınlarında bir araba kazası geçiriyor. Karısının akciğeri birçok açıdan ciddi bir şekilde eziliyor ve köprücük kemiği de kırılıyor. Febvre’in önkolunda düzeltilebilmek için 2 cerrahi müdahale yapılmasını gerektiren 3 kırık oluşuyor. Bu nedenle 11 Ekim 1930 tarihli mektubu Febvre adına karısı yazıyor (FB, 11 Ekim 1930, Colmar, Müller (1994, s. 255)).

³⁹ Örneğin, Bloch’un kayınpederinin vefatı üzerine Febvre’in yazdığı taziye mektuplarına ((FB, 21 Temmuz 1929, Strasburg, Müller (1994, s.145-146); FB 26 Temmuz 1929, Strasburg, Müller (1994, s.146)) cevaben Bloch’un yazdığı duygusal mektuptan (BF, 26 Temmuz 1929, Thannenkirch, Müller (1994, s.147)) kayınvalidesinin de 15 ay önce öldüğünü, karısının beşinci çocuklarını doğurmasına bir ay kaldığından ötürü çok kötü durumda olduklarını öğreniyoruz.

⁴⁰ Bloch’un 5. çocuğu Jean-Paul 25 Ağustos 1929’da doğuyor. Bunun üzerine Febvre (FB, 26 Ağustos 1929, Paris, Müller (1994, s.166)) mektubunda Bloch’u tebrik ederken “itiraf edeyim kendi adıma ben bir oğlum daha olsun isterdim, ama sonuçta her halükarda evin neşesi olacak...” yazarken, Bloch ise (BF, 28 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 172)) “Biz kız olmasını tercih ederdik ama tabi bu da bizim için son derece uygun, zaten 5. çocuğun erkek olmasının daha iyi olduğuna ilişkin mükemmel nedenler bulduk. Önemli olan her şey iyi geçti.” sözleri ile mutluluğunu paylaşıyor. Bloch’un 6. ve son çocuğu olarak 15 Ekim’de doğacak olan Suzanne için ise Febvre, “Klinikte olduğunuzu duydum umarım herşey yolunda gidecek.” diye yazıyor Bloch’a. (FB, 14 Ekim 1930, Strasburg, Müller (1994, s. 256)).

⁴¹ FB, 9 Temmuz 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 143).

⁴² FB, 20 Eylül 1930, Mamirole, Müller (1994, s. 247).

⁴³ FB, 9 Ekim 1928, Besançon, Müller (1994, s. 101).

⁴⁴ BF, 19 Aralık 1933, Strasburg, Müller (1994), s. 457.

⁴⁵ İki savaş arası dönemde Milli Eğitim Bakanı Anatole de Monzie, yeni bir ansiklopedi hazırlama projesini halka açıklıyor. Ulusal Fransız Kütüphanesi (BNF) yöneticisi olan Julian Cain’in önerisi ile Febvre bu projeye dâhil olur. Febvre, alfabetik ya da bilimlere göre klasik sınıflandırmaların yapıldığı herhangi bir konuda bilgilenme amaçlı başvuru kaynağı olarak

geçirilemeyen projeler⁴⁷ yazışmalarda sıklıkla üzerinde durulan temalar arasında sayılabilir. Febvre'in mektuplarında genellikle bir çeşit ironi ile büyük iş olarak tanımladığı *Encyclopédie Française* projesine “Ansiklopedi için bravo! Eminim ki, ilginç birşey olacak (siz olmasanız olmayabilecek) ve anlıyorum ki bu sizin ilginizi uyandırıyor.”⁴⁸ diyerek destek vermesine rağmen bu projenin Febvre'i *Annales*'den uzaklaştırdığına dair kaygılandığı anlayabiliyoruz Bloch'un satırlarından:

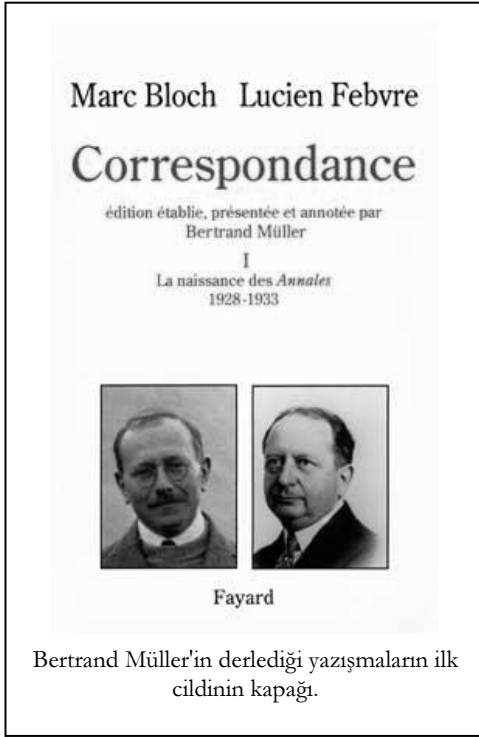
Sizi sıkıyormuş gibi hissediyorum. Anlıyorum şu anda *Encyclopédie* vaktinizi çok fazla alıyor. Ben hep bekledim. Kimi zaman biraz üzüntü ile: *Annales* için, bir bakıma, ama esas daha az egoistçe, çünkü korkarım tarihçi olarak üretiminiz azaldı. Kabul etmemeniz konusunda sizi hiç caydırmaya çalışmadım. Çünkü bu işin sizi eğlendirdiğini görüyordum, çünkü sizin ellerinizde *Encyclopédie* entelektüel olarak ilginç bir şeyler verecekti ve çünkü bunun Paris'te size benim sağduyulu arkadaşlığımın kayıtsız kalamayacağı yaşam kolaylıkları getireceğini umuyordum. *Annales*'e ilişkin işleri olabildiğince çok göğüslemeye çalıştığımı söylememe gerek yok çünkü *Annales* bizim ortak eserimiz ve sizin entelektüel katkınız çok büyük. Fakat bu, geçen sene nerdeyse mümkündü, Leuillet benim yanımda olduğu zaman.

kullanılabilecek bir ansiklopedi yerine çağdaş toplumların bilgilerini biraraya getirme kaygısı taşıyan, fikirlerden ve insanlardan bahseden, dinamik bir içeriği olan yeni bir çerçeve önerir. Febvre'in önerisinden, *Annales* projesini ortaya çıkaran temel kaygıların benzerini *Encyclopédie Française* için de hissettiğini anlayabiliyoruz. İlk cildi 1935 yılında yayınlanan Ansiklopedi toplamda yirmi cilt olarak yayınlanıyor.

⁴⁶ 1927 yılında Seligman tarafından ortaya atılan sosyal bilimler ansiklopedisi projesi, *Encyclopedia of the Social Sciences* adıyla okuyucuya sunuluyor. İlk cildi 1931 yılında çıkıyor. Bloch *Annales*'de *Encyclopedia of the Social Sciences* üzerine bir yazı yayınlıyor. (“Une somme des sciences sociales”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 3(11), 1931, s. 391-392), Bloch'un “European Feodalism” makalesi (*Encyclopedia of the Social Sciences*, 6, 1931, s. 203-210), “Fustel de Coulanges” üzerine kısa yazısı (*Encyclopedia of the Social Sciences*, 6, 1931, s. 543) var. Febvre Henri Berr ile birlikte “History” makalesinin (*Encyclopedia of the Social Sciences*, 7, 1932, s. 357-368) birinci kısmını, tek başına da “Michelet” makalesini (*Encyclopedia of the Social Sciences*, 10, 1933, s.405-406) yazıyor. Projeye ilişkin olarak Bloch Febvre'e şu ilginç satırları yazıyor: “Siz de benim gibi, *Encyclopedia of social sciences*'in kelimelerle ifade edilemeyen kâğıtlarını almış olmalısınız.” (BF, 15 Temmuz 1929, Thannenkirch, Müller (1994, s.145)).

⁴⁷ Fransa'nın tarihsel atlasını hazırlama projesine katkı vermesi için projenin tasarımcısı Lhéritier, Febvre ile iletişime geçiyor. Febvre, bu projenin başarılı olacağı konusunda tereddüt etse de, projenin ulusal komisyonunda yer almayı kabul ediyor ama proje hayata geçmiyor. Konuya ilişkin olarak şu mektuplara bakılabilir: BF, 27 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s.83); FB, 30 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s.89); FB, 9 Ekim 1928, Besançon, Müller (1994, s.100). Febvre'in bu projeye yaklaşımını göstermesi bağlamında ise Bloch'a yazdığı “Onların herhangi bir şey yapması mümkün değil.” (FB, 30 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s.89)) ve Henri Berr'e yazdığı “Bu sorun üzerine net bir fikrim var. Onlar sadece budalalılık yapacaklar.” satırları dikkat çekici. (Lucien Febvre'in Henri Berr'e 2 Ekim 1928'de Mamirole'dan yazdığı mektup için bakınız: Jacqueline Pluet-Despatin & Gilles Candar (derleyen), *De la Revue de Synthèse aux Annales: Lettres à Henri Berr*, Paris, Fayard, 1997, s.338).

⁴⁸ BF, 9 Mayıs 1933, Strasburg, Müller (1994, s. 371).

[...] Bu sene, sekreter olmadan, dosyalar olmadan, aktif bir direktörden danışman bir direktöre doğru kayıyorum arka planda.⁴⁹

Bu sitelere “Ne yazık! Hayır, günler 48 saat değil.”⁵⁰ ve “Annales tam olarak olması gerektiği yerde, fakat... tam yerinde.”⁵¹ sözleri ile karşılık veren Febvre Bloch’u yatıştırmaya çalışıyordu. Bloch’un serzenişlerini de göz önünde bulundurarak projenin ilerleyişi, genel planı ve içeriğinin oluşturulmasında Febvre zaten Bloch’a sürekli danışlıyordu. Febvre’in bu konudaki yaklaşımını Bloch’un nasıl yorumladığına ilişkin ipuçlarını ise şu satırlardan yakalamak mümkün: “Ansiklopedi üzerine düşünmeye başladım. Biraz, yeterince değil. Pek tabiki, cezboldum. Mümkün olabilecek bir plan görüyorum (hala araftayım...) Fakat korktum: çok

fazla zamanımı aldığından, katkı verecek işbirlikçi bulmanın zorluğundan dolayı.”⁵²

II. Bloch ve Febvre’in *Annales* dergisine ait yazışmaları

Bloch ve Febvre’in yazışmalarında *Annales* projeleri dışında dile getirdikleri temel hususları *Annales* üzerine yazdıkları mektupları daha iyi yorumlayabilmek için ele almıştık. Kurucuların nasıl bir konjonktürde hangi saiklerle ve hissiyatlar ile hareket ettiklerine ilişkin genel bir fikir sahibi olduktan sonra artık *Annales*’e ilişkin yazışmalara yayınevi ile yapılan görüşmeler ile başlayabiliriz.

“Öyle görünüyor ki büyük işadamlarının tüm naif kurnazlıklarını haiz olan bu adam sorduğu bir dizi sorular ile bizim çok fazla ‘üniversiteli’ yani ‘fosilleşmiş’ olup olmadığımızdan emin olmak istiyor.” diyerek anlatmaya başlıyor Bloch, Armand Colin yayınevi yöneticisi Max Leclerc ile olan ilk görüşmesini.⁵³ Febvre’in *Annales* dergisi projelerini Bloch’un görüşmesinden aylar önce

⁴⁹ BF, 9 Ekim 1933, Strasburg, Müller (1994, s.420).

⁵⁰ FB, Eylül sonu 1933, Paris, Müller (1994, s. 411).

⁵¹ FB, 6 veya 7 Ekim 1933, Paris, Müller (1994, s. 418).

⁵² BF, 19 Aralık 1933, Strasburg, Müller (1994, s. 458).

⁵³ BF, 11 Mayıs 1928, Paris, Müller (1994, s. 12).

Leclerc'e sunduğunu ve bu görüşmeden oldukça memnun kaldığını biliyoruz.⁵⁴ Bu görüşme hakkında Bloch, Henri Pirenne'e şu satırları yazıyordu: "Colin yayınevi ile ilişkiye girdik. Mektuplaşma sonrasında, Febvre, bu hafta başı, Max Leclerc'i gördü. Bu ilk görüşmeden en iyi izlenimlerle ayrıldı. [...] Görünüşe göre, projemizle ilgilendi ve projemizde yayınevi için ciddi faydalar gördü."⁵⁵

Febvre'in yayınevi ile olan ilk görüşmesinde bütçe gibi finansal detayların konuşulmadığı ama *Annales*'in sosyoloji disiplini ve sosyologlar ile olan ilişkisinin ayrıntılı olarak tartışıldığı anlaşılıyor. *Annales* dergisinin redaksiyon komitesinde özellikle Maurice Halbwachs gibi bir sosyologun yer almasına "belki de sosyalisttir" diyerek çekince koyulduğunu kendisinin de "belki değil, tabiki de sosyalist" diyerek karşılık verdiğini öğreniyoruz.⁵⁶ Kendi aralarındaki yazışmalarda, imparator, sezar gibi isimler taktıkları Leclerc ile görüşmesine "iyi pazarlıklar"⁵⁷ diyerek Bloch'u uğurlayan Febvre de *Annales*'in hazırlık sürecinde yayınevi yöneticisi ile yoğun temas içine giriyor. Leclerc'in "aslında sempatik birisi"⁵⁸ olduğunu düşünen Bloch ve "Biraz olsun Max Leclerc'i unutmak için yürüyüş yapacağım."⁵⁹ diyen Febvre Leclerc ile derginin adı, kapağı, tipografik unsurları, bütçesi, lansmanı gibi konularda sıklıkla iletişime geçiyorlar.

A. Sosyoloji ve diğer sosyal bilimler disiplinlerine bakış

Sosyoloji disiplinini⁶⁰ çok yeni ve metodolojisini de çok muğlak bulan Leclerc'in sosyoloji konusundaki tereddütlerine Febvre'in yazılı olarak da verdiği cevap, Febvre ve Bloch'un sosyoloji disiplinine bakışlarını göstermesi bakımından önemli:

Dergide genel sosyolojiye ilişkin makaleler yayınlama niyetimiz yok. Sosyologların kendilerine ait mekanizmaları var; Fransa'daki sosyologlar arasından metodolojisi ve bilimsel bir yaklaşımı olanlar için L'Année Sociologique var. Ekonomi temelli bir dergiye onları davet etmenin bir anlamı yok, çünkü sosyologların zaten kendi dergilerinde özgürce istediklerini yapabilmeye özgürlükleri var. Lakin ekonomik sosyoloji var olan bir disiplin. Çok iddialı teşebbüslerde bulunulmadığında akıllı ve dikkatli bir şekilde olayların ve istatistiki verilerin incelemesi üzerine dayalı olduğunda ekonomik sosyolojinin tarihçiler için inkar edilemez yararları var. Öte

⁵⁴ Görüşme 12 Mart 1928 tarihinde gerçekleşiyor. Mektubu Müller muhtemelen 13 Mart 1928 yazarak tarihlendirmiş. (FB, 13 Mart 1928, Paris, Müller (1994, s.9)).

⁵⁵ Bloch'un Henri Pirenne'e 17 Mart 1928'de yazdığı mektup: Bryce Lyon & Mary Lyon (derleyen), *The birth of Annales history: the letters of Lucien Febvre and Marc Bloch to Henri Pirenne (1921-1935)*, Bruxelles, Palais des Académies, 1991, s.96-97.

⁵⁶ FB, muhtemelen 13 Mart 1928, Paris, Müller (1994, s.10).

⁵⁷ FB, 29 veya 30 Haziran 1928, Mamirole, Müller (1994, s. 29).

⁵⁸ BF, 2 Ekim 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 91).

⁵⁹ FB, 19 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s. 72).

⁶⁰ Fransa'da sosyoloji disiplininin doğuşu ve diğer sosyal bilimler disiplinleri ile olan ilişkisinin ayrıntılı olarak başarılı bir şekilde ele alındığı bir çalışma için bakınız: Laurent Mucchielli, *La découverte du social. Naissance de la sociologie en France (1870-1914)*, Paris, La Découverte, 1998.

yandan, sosyologların başvuru kaynaklarını kaçırıyoruz. İşte bu nedenlerden ötürü, bizim neslin üzerinde tartışmasız etkileri olan (kimi zaman olumlu kimi zamanda olumsuz anlamda) Durkheim sosyolojisinin bir temsilcisini aramızda görmek istiyoruz. Bu sosyolog, partizan ya doktriner bir adamının gerçekleştirecekleri için değil daha ziyade bilgi aktarmak ve belli bir ölçüde eleştiri yapmak için orada bulunacak. Eklemek isterim ki, eğer Strasburg'daki meslektaşımız Maurice Halbwachs'ı L'Année Sociologique grubunu temsilen seçersek Halbwachs sizin endişe duyabileceğiniz 'zamansal' kaygılarından muaf bir anlayışla ondan talep edeceğimiz bilgi ve dokümantasyon işlerini bizim için yapacaktır. Çünkü kesinlikle biliyoruz ki öğrenmeye meraklı olan Halbwachs tarihçiler ile birlikte hareket etme konusunda özellikle istekli.⁶¹

Hevesli bir şekilde başladığımı bildiğimiz Durkheim Okulu temsilcileri ile birlikte hareket etme motivasyonunun,⁶² ilerleyen zaman içinde keyifli bir işbirliğine dönüşmediği zamanların da olduğu metodolojik olarak kimi zaman ayrı düşükleri⁶³ Febvre'in şu satırlarından çıkarılabilir: "Halbwachs'ın doyurucu ama statik - tuhaf Durkheim ortodoksisinde hiç olmadığı kadar- ve çok sıkıcı bir sunum yaptığı uzun bir sosyoloji oturumundaydım."⁶⁴ Ayrıca, tanıtım broşüründe yazıları ile katkı yapacakları ilan edildiği halde Annales'de yazılarını görmediğimiz Marcel Mauss ve Lucien Lévy-Bruhl'e de zaman içinde daha mesafeli

⁶¹ Febvre tarafından Max Leclerc'e 8 Mart 1928 tarihinde yazılmış mektup müsveddesini Müller (1994, s. 9-10) okuyucuya 3 numaralı dipnotta sunuyor.

⁶² Annales Okulun sosyoloji disiplini ile olan ilişkisiyle ilgili olarak Durkheim okulunun *Annales*'in kurucularının epistemolojileri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma için bakınız: İrem Özgören Kınlı, *L'Influence de l'Ecole Durkheimienne sur l'epistemologie des Annales*, Université Paris I Panthéon Sorbonne, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2005.

⁶³ 5 Ağustos 1930 yılında Simiand Febvre'e yazdığı uzun mektubunda "kişisel sempatisinin daha da arttığını" tarihçiler ve sosyologlar arasındaki artan işbirliğinden yana olduğunu hatırlatıyor. Buna karşın, işbirliği prensibini reddetmeden, Simiand, Febvre'in fiyatlar üzerine araştırma çalışmasının ["Le problème historique des prix", *Annales d'histoire économique et sociale*, 2(5), 1930, s.67.] 'çerçevesi' ve 'eğilimleri' konusunda aynı fikirde olmadığını altını çiziyor: "Fiyatlar tarihi üzerine olan çalışmalarla ilgili giriş makaleniz konuya ilişkin olarak daha önce yapılmış araştırmalara yönelik birtakım değerlendirmeler içeriyor, öncelikle, ve, ciddiyetle, araştırmacılara birtakım 'istikametler' öneriyor. Söylemek zorundayım ki, bunlar oldukça farklılar, ve bazıları ise benim sunmak istediklerimin tam tersiler. [...] Tek bir örnek: 'Yerel araştırmaları' gayesizce yeniden başlamaktan kaçınmak ve tüm sebepler ve özel koşulları bilmekten daha fazla emin olmak için yapmak gibi. İşte buna ben hayır, hayır, hayır diyorum!" Bu mektup, 9 numaralı dipnotta Müller (1994, s.234) tarafından okuyucuya sunuluyor. Yeni tarih yaklaşımları ve yöntemlerini kavramsal bir çerçevede ustaca ele alan Salih Özbaran'ın çalışmasına yerel tarih, mikro tarih, bölgesel tarih tartışmaları bağlamında bakılabilir: Salih Özbaran, *Tarih, Tarihçi ve Toplum*, İstanbul, Tarih Vakfı, 2005, s.43-50. Ayrıca İlhan Tekeli'nin tarihyazımı konusunda yazdığı yazıların ve çeşitli toplantılarda yaptığı konuşmaların başarılı bir şekilde derlendiği çalışmasına toplumsal tarihyazımı metodolojisine ilişkin epistemolojik, metodolojik ve ideolojik tartışmaları tamamlayıcı nitelikte olması nedeniyle bakılabilir: İlhan Tekeli, *Tarihyazımı Üzerine Düşünmek*, Ankara, Dost Kitabevi, 1998, s.52-61.

⁶⁴ FB, Haziran başı 1933, Paris, Müller (1994, s. 381).

yaklaştığını yine Febvre'in şu sözlerinden çıkarabiliyoruz: “Hep bir etnoloğun-sosyoloğun kendi bilimine ilişkin birşeylerini basalım istedim. Ama kim, kim, kim? Pek tabii ki mükemmel Mauss değil, birçok sebepten dolayı. Ve onun ve Lévy-Bruhl'un etrafında ben sadece sıradanlık görüyorum.”⁶⁵

Yazışmalar *Annales* kurucularının diğer disiplinlere yaklaşımlarına ilişkin de bilgi veriyor. *Annales*'in disiplinlerarası metodolojisi, Bloch'un şu satırlarında kendini gösterir nitelikte: “Dergimizi ‘tarihsel coğrafya’ yararına kullanmayı düşündün mü? Başlığı itibarı ile ilginizi çekecek ve hiçbir yerde temsilcisi yok (coğrafyacılar onu hor görüyor, ve tarihçiler onu anlamıyorlar.)”⁶⁶ Bir yandan coğrafya disiplini ile sıkı bir işbirliğinin önemini vurgularken diğer yandan *Annales*'in bir coğrafya dergisi olmadığına da altının çizilmesi gerektiğine inanıyorlardı. “*Annales de Géographie* ile olabilecek bir karışıklıktan uzak duralım. Demangeon⁶⁷ bizi affetmez.”⁶⁸ diyen Febvre, *Annales*'in diğer dergilerden farkının ve özgünlüğünün vurgulanmasının önemine atf yapıyordu.

Febvre'in *Annales*'in kuruluşundan bir yıl sonra kaleme aldığı bir yazıyı hazırlama gerekçesini Bloch'a aktarırken sarfettiği şu sözler kurucuların sosyal bilimler disiplinlerine ilişkin duruşlarını sürekli tanımlama gayreti içerisinde oldukları izlenimini uyandırıyor: “Bizim özel meraklarımız ile tam olarak ilgili olan Henri Wallon'un *Principes de psychologie appliqué* isimli son çalışması üzerine bir not yazdım ben de. Bizim için psikoloji çalışmalarının neden önemli olduğu üzerine iki çift laf edebilmemize fırsat verecek.”⁶⁹

Kurucular bir yandan disiplinlerarası ilişkinin önemini her fırsatta vurgularken diğer yandan tarih disiplininin⁷⁰ nasıl bir metodolojisi olması gerektiğine ilişkin düşüncelerini de yazışmalarda paylaşıyorlardı. Örneğin arkadaşı Thomas'ı *Annales*'in yakın zamanda basılacağına ilişkin bilgilendiren Febvre, tarih disiplinine ilişkin görüşlerini şu sözlerle ortaya koyuyordu:

⁶⁵ FB, 20 Eylül 1930, Mamirole, Müller (1994, s. 250).

⁶⁶ BF, 27 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s.83).

⁶⁷ *Annales de Géographie*'nin yöneticisi olan ve özellikle Febvre ile işbirliği içinde olan Albert Demangeon kastediliyor.

⁶⁸ FB, Mayıs 1929, Strasburg, Müller (1994, s.139).

⁶⁹ FB, 21 Eylül 1930, Mamirole, Müller (1994, s. 253).

⁷⁰ Richard J. Evans'ın Prof. Dr. Uygur Kocabaşoğlu tarafından her zamanki titizliğiyle Türkçeye çevrilen *Tarihin Savunusu* adlı kitabının şu satırları tarihin bir disiplin, bilim, sanat ve hatta zanaat olmasına ilişkin tartışmaları ortaya koyar nitelikte: “Gerçek odur ki, İngilizce’de bilimler olarak bilinen disiplinler arasındaki farklılıklar, en azından, bu disiplinlerin topluca ele alınması halinde bunlarla insani bir disiplin olan tarih arasındaki farklar kadar büyüktür. Burada ‘bilim’ kullanışı bir yaftadır, dolayısıyla kullanılışının bir dilden diğerine farklılıklar göstermesine şaşmamak gerekir. Gerçekten ‘bilimsel’ bir tarih arayışı içinde olmak bir serap peşinde koşmaktır. [...] Tarih yalnızca terimin zayıf anlamıyla bir bilim değil, yetenekli ellerde edebi bir biçim ya da dille ortaya konabilen ve diğer edebi sanat ürünleriyle kıyaslanabilecek ve böyle olduğu geniş ölçüde teslim edilebilecek bir sanattır-ya da öyle olabilir. Ve de büyük Fransız tarihçisi Marc Bloch’un ısrarla belirttiği gibi bir zanaattır; çünkü onun uygulayıcıları malzemelerini ve aletlerini nasıl kullanacaklarını iş üzerinde öğrenirler.” (Richard J. Evans, *Tarihin Savunusu*, Ankara, İmge Kitabevi, 1999, s.79).

Bizler tarihçi olacağız. Ama bundan bugünkü kaygılarımızdan uzaklaşacağımızı anlamıyoruz. Buna iki şekilde ulaşmaya çalışacağız: bir taraftan, çağdaş medeni devletlerin ekonomik ve sosyal gelişimi üzerine okuyucularımızı bilgilendirerek onların çalışmaları için onlara karşılaştırma kavramları ve araştırma önerileri sağlayarak ve diğer taraftan, [...], ilkel topluluklara ve hala var olan arkaik örgütlenme biçimlerine büyük bir yer ayırarak.⁷¹

B. Tanıtım çalışmaları

Bloch ve Febvre, disiplinlerarası işbirliğinin yanısıra uluslararası bir dergi yaratma hedeflerini her fırsatta dile getiriyorlardı.⁷² Bu hedef doğrultusunda kurucuların *Annales*'e katkı yapması için⁷³ tanıtım broşürleri ve mektupların hazırladığını biliyoruz. Bu mektupta yararlı olacağına inandıkları bir iş yaptıklarını, tüm enerji ve isteklerini bu iş için ortaya koyduklarını, etkin ve sürekli desteğe, önerilere ve gerektiğinde eleştirilere ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuşlardı. Dergiye yazı göndererek gidilen kütüphanelerin abone olmalarını sağlayarak *Annales*'i insanlara ve ilgilenecek gruplara tavsiye ederek yardım edilebileceğinin altını çizmişlerdi.⁷⁴ Bu meyanda Bloch'un, tanıtım amaçlı hazırlanacak kartvizitlerinin üzerine yönetim ortağı yerine yönetici yazılması önerisi⁷⁵ kabul görmüştü. Dergiye katkıda bulunacaklar için tipografik kurallardan ziyade derginin amaçlarını ve ruhunu anlatan bir tanıtım broşürünün hazırlanması⁷⁶ konusunda görüş birliğine varmışlardı. Febvre'in Bloch'a yazdığı mektupta ayrıntılarını gördüğümüz kadarıyla 100 mektubun Fransız üniversitelerindeki tarih, coğrafya, siyasi iktisat, hukuk tarihi profesörlerine, 100 mektubun büyük okullar, çeşitli bilimsel kurumlar ve katolik okullarına, 100 mektubun seçilecek yabancı üniversitelere, 400 mektubun da liselere gönderilmesi planlanmıştı.⁷⁷ Sadece bu taslak

⁷¹ Febvre'in arkadaşı Albert Thomas'a 11 Eylül 1928'de yazdığı bu mektubu, Müller (1994, s.57) 153 numaralı dipnotta okuyucuya sunuyor.

⁷² Febvre'in arkadaşı Albert Thomas'a 11 Eylül 1928'de yazdığı mektubu Müller (1994, s.57-58) okuyucuya sunuyor: "Annales ulusal bir dergi olacak, çünkü Fransızlar tarafından yönetiliyor, Fransa'da ortaya çıktı. [...] Ama bu 'ulusal' dergi aslında zihniyet ve işbirliği anlamında 'uluslararası' olmayı hedefliyor."

⁷³ Bloch ve Febvre uluslararasılaşma saiki ile hareket etmelerinden kaynaklı olarak farklı ülkelerden gelen yazıları reddetme konusunda daha ihtiyatlı davrandıkları izlenimi veriyorlar. [Fritz Rörig yerel bir dergide yayınlanmış Hamburg'da sunulmuş bir konferansın yayınlanması önerisini 9 Ağustos 1929'da yazdığı mektubunda Bloch'a sunuyor. Bloch Febvre'e Rörig'in teklifinden 12 Ağustos 1929'da yazdığı mektupta bahsediyor. Bu mektup Müller (1994, s. 156) tarafından 119 numaralı dipnotta okuyucuya sunuluyor]: "Hayır, Rörig'in teklifini reddedemeyiz. Almanya'ya ilişkin destek lazım bize. Fransız okuyucu için verecekleri öğretici olacaktır." (FB, 14 Ağustos 1929, Châteaudun, Müller (1994, s.160)).

⁷⁴ Temmuz 1928 tarihli *Annales*'in tanıtımına yönelik bu mektubun yeniden basılmış örneğini Müller (1994, s.35) okuyucuya sunuyor.

⁷⁵ BF, 8 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s.183).

⁷⁶ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s.207).

⁷⁷ FB, 13 Haziran 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 15).

bile bize kurucularının *Annales*'i sadece akademik bir dergi olarak tasarlamadıkları fikrini veriyor.

Ocak 1929'da ilk sayısı çıkmadan önce Bloch, *Annales*'den ne beklediğini şu şekilde anlatıyordu: "Aradığımız, ciddi, belgeli ve kusursuz biçimde nesnel çalışmalar. Tek bir kelime ile gerçekten 'tarihsel' bir ruhtan canlanmış olan..."⁷⁸ Temmuz 1928'de Bloch ve Febvre tarafından hazırlanmış ilk tanıtım broşüründe öncelikli olarak Ocak 1929'da *Annales*'in ilk sayısının çıkacağını ilan etmişlerdi. Herhangi bir ekole ait olmadıklarını, ekonomistler ve tarihçilerin yaptıklarını birleştirerek geçmiş ve bugünü anlamaya çalışacaklarını vurgulamışlardı. Bu tanıtım broşüründen *Annales*'in makale, notlar ve eleştiri yazılarından oluşacağı, redaksiyon komitesi ve katkı yapanların ilk listesi, 160 sayfadan oluşacağı, 3 ayda bir (Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim) yayınlanacağı, fiyatının 15 frank, yıllık abonelik fiyatının Fransa ve kolonilerde 55 frank, yabancı ülkelerde ise indirimli posta ile fiyatının 60 frank, indirimsiz fiyatının ise 65 frank olduğu gibi bilgileri öğrenebiliyoruz.⁷⁹

Kurucular ilk tanıtıcı broşürdeki bazı bölümleri yeniden düzenledikten sonra, Kasım 1928'de ikinci bir tanıtım broşürü hazırlamışlardı. Lansman kampanyalarının bir parçası olan bu tanıtıcı ilanda derginin amacı şu sözlerle anlatılmıştı:

Bugünlerde, hiç olmadığı kadar, ruhlar ekonomik problemler için tutkulu. Fransa'da, diğer ülkelerde de olduğu gibi, iki tip dergi büyüyen merakları gidermeye çalışıyor. İlki, tarihçiler tarafından yazılan, geçmiş ile sınırlı. Diğeri, ekonomistler, teknisyenler ve işadamlarından oluşan, sadece bugüne bakıyor. [...] Temel olan, aynı problemlerle meşgul olan bu iki kategorideki araştırmacıların yaklaşmasını, fikir teatisi yapmasını, sürekli ve verimli bir işbirliği yapmasını sağlamak. Birlikte çalışarak herkesin kazanabileceği birşeyler var. Bu yaklaşmayı kurmak, bölmek yerine birleşmesini sağlamak, işte bu *Annales d'histoire économique et sociale*'in emeli.⁸⁰

Annales'in ilk sayısının çıkmasının hemen öncesinde Ağustos 1928'de Oslo'da düzenlenen 6. Uluslararası Tarih Bilimleri Kongresi, kurucuların derginin uluslararası arenada tanıtımını yapmalarına olanak sağlamıştı.⁸¹ Febvre'in karısının sağlık sorunları nedeniyle⁸² katılmadığı kongreye Bloch, Henri Pirenne ile

⁷⁸ Bloch'un M. Baumont'a 4 Temmuz 1928'de yazdığı mektubun bu satırları Müller (1994, s.32) tarafından okuyuculara 85 numaralı dipnotta sunulmuş.

⁷⁹ Temmuz 1928'de Bloch ve Febvre tarafından hazırlanmış ilk tanıtım broşürünün yeniden basılmış halini Müller (1994, s.42-25) okuyucuya sunuyor.

⁸⁰ Kasım 1928'de Bloch ve Febvre tarafından hazırlanmış ikinci tanıtım broşürünün yeniden basılmış halini Müller (1994, s.107-110) okuyucuya sunuyor. Metin içindeki alıntı için bakınız: Müller (1994, s.107-108).

⁸¹ *Annales*'in ilk sayısının çıkmasına aylar kala Bloch ve Febvre'in uluslararası olarak tanınmanın gerekliliğine olan inançları, Bloch'un şu sözlerinde somutlaşıyor: "Benim gibi biliyorsunuz ki ekonomik sosyal üretimimiz, yurtdışında çok bilinmiyor. Daha iyi bilinmemesi rahatsız edici.": BF, 13 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 60).

⁸²11 Ağustos 1928 mektubunda belirttiği ailesel nedenlerden ötürü (karısının sağlığının kötü olması) Febvre kongreye gitmekten vazgeçiyor: FB, 11 Ağustos 1928, Paris, Müller (1994, s.48).

birlikte gitmişti.⁸³ Bloch, karşılaştırmalı tarih üzerine bildiri sunmak için⁸⁴ katılmış olduğu bu kongrede tanıtım broşürlerini dağıtarak derginin lansmanını yaptığını ve yaptığı propagandanın etki yarattığını Febvre'e şu ifadeler ile yazmıştı: "Tabi ki *Annales*'in propagandasını yaptım. Kongrenin sosyal kısmı daha iyi organize edilmiş olsaydı daha etkili olabilirdi."⁸⁵

Derginin lansmanın üniversite camiasında yarattığı etkiye ilişkin olarak Febvre de, Leclerc'e yazdığı mektupta şu değerlendirmeleri yapmıştı:

Annales, Fransa'da geleneğe uygun olarak kıskançlık yarattı, özellikle hukuk fakültesinin ekonomilerinin ortamlarında. [...] Buna karşın, özellikle coğrafyacılar ve sömürgecilik üzerine çalışanlar tarafından büyük bir sempati ile karşılandı. Sömürgecilik üzerine çalışanlar kolonyal etiketi taşımayan bir derginin onların işbirliğini istemesinden dolayı özellikle mutlular. Yurtdışında ise, şimdiden herkese öyle görünüyor ki dikkate alınacak tek Fransız ekonomik tarih dergisi bizimkisi olacak.⁸⁶

Bloch'un da Febvre gibi, *Annales*'in uluslararası alanda iyi bir etki yaratacağına güvendiğini ve Fransa'da ise kendilerini yalnız gördüklerini şu şatırlarından hissedebiliyoruz:

Aldığım çeşitli mektupların da gösterdiği gibi, yurtdışında ciddi bir sempati ile karşılaçağız. [...] Öte yandan Fransız kanadından yeterince canlı bir düşmanlık göreceğimizi hesaba katmalıyız. Öncelikle hukukçulardan. Martin isimli bu son derece kibar adam, Olivier ön isimli⁸⁷ bizim projelerimizin karanlığını ortaya çıkarmak için beni aradığı gün kelimenin tam anlamıyla hiddetlendi: çünkü – "tarihçiler siyasi ekonomi yapacakla" [...] "genel karışıklığı arttırarak" [...] Leon Cahen ise beni bizim redaksiyon komitemizin "sadece çok fazla Fransız ve sadece çok fazla Strasburglu", "vilayetin başka fakültesi temsil edilmiyor!" olduğunu gözlemlemeye zorunlu kıldı. Ve tabiki söylememe gerek yok ki yardımını istemediğimiz diğer seçkin yazarlar – ki ben onlara aynı sessizlik politikasını sürdürmeye devam ediyorum-yapmaları gerektiği halde takdir etmediler.⁸⁸

⁸³ Febvre, Bloch'un Henri Pirenne ile Oslo'daki kongreye katılmasına ilişkin şu itirafta bulunur: "İlk defa Oslo'yu kabul etmediğim için büyük pişmanlık duyuyorum. Hayır kongre ya da Oslo için değil. Ama yapılacak çok fazla iş var. Siz yapacaksınız. Pirenne size yardım etmeli. Yapar gibi düşünüyorum zira son mektubu çok samimi ve olumlu." FB, 29 veya 30 Haziran 1928, Mamirole, Müller (1994, s.29).

⁸⁴ Bloch'un Oslo'daki kongrenin değerlendirmesini yaptığı mektubu için bakınız: BF, 22 Ağustos 1928, Müller (1994, s. 48-56); Bloch kongre üzerine *Annales*'de bir değerlendirme yazısı yazar: "Le congrès des sciences historiques d'Oslo (1928)", *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(1), 1929, s.71-73.

⁸⁵ BF, 22 Ağustos 1928, Müller (1994, s.50).

⁸⁶ Febvre'in Leclerc'e yazdığı tarihsiz müsvedde mektup, Müller (1994, s. 58) tarafından 157 numaralı dipnotta okuyucuya sunulmuş.

⁸⁷ Müller (1994, s. 51) 129 numaralı dipnotta bize bu kişinin aslında François Olivier-Martin olduğu bilgisini veriyor.

⁸⁸ BF, 22 Ağustos 1928, Müller (1994, s.50-51).

C. Katkı verenler

Annales'in ilk sayısının hazırlık aşamasında Bloch ve Febvre'in sürekli olarak *Annales*'e kimlerin nasıl katkı yapmasını isteyecekleri konusuna kafa yorduklarını görüyoruz:

Tarihe özel olarak eğilmemiş ama onları ilgilendiren ekonomik “kurumların” geçmişini tanıma ihtiyacı içinde olanlara ne istediğimizi ve ne aradığımızı tam olarak anlatmalıyız: ne kuramsal istatiki veriler ne de bugün ile sınırlı ekonomik olaylar. Ne istediğimizi açıklamak için yeterince net ifadeler bulmalı. İkinci olarak, onlardan hangi konularda yazı isteyeceğimize dair düşünmeliyiz. Bu önemli ve acil bir iş. [...] Umuyorum ki dergi lanse edildikten sonra işimiz daha kolay olacak. Ama son dakikayı beklemeyelim. Bize makale sözü verildiği zaman işimizin bittiğini düşünmeyelim. Sadece başlıyor. Dergiye düzenleme kendi başına büyük bir iş. Ağır bir iş. Ne yazık ki öngördüğümüzden çok gerideyiz.⁸⁹

Annales'e makale bulabilmek için kampanya yapmayı tasarlayan Febvre'in,⁹⁰ John Maynard Keynes,⁹¹ François Simiand⁹² gibi ünlü isimleri yazı yazmak için davet ettiğini ama davetine icabet etmediklerini, Huizinga'nın isminin de zikredildiğini ama sonra ondan yazı istenmekten vazgeçildiğini öğreniyoruz.⁹³ Bloch

⁸⁹ FB, 23 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 78-79).

⁹⁰ FB, 12 Ağustos 1929, Châteaudun, Müller (1994, s.160).

⁹¹ Febvre 24 Eylül 1929 tarihli mektubunda Bloch'a Keynes'i *Annales*'de yazması için davet etmesini önerir. (257 numaralı dipnotta, Müller (1994, s. 213) Keynes'in Bloch'un davetine verdiği cevabı aktarıyor: “*Annales*'e katkıda bulunmak için beni davet eden içten mektubunuza müteşekkirim. Başlangıcından beri *Annales* abonesi oldum ve her zaman onu okumaktan keyif alıyorum. Sizin de kibarca önerdiğiniz gibi birgün ona katkıda bulunabilmeyi umuyorum. Fakat şu anda korkarım bu imkânsız. Uzun süredir beni meşgul eden bir kitabı bitirmeye çalışıyorum. Bunun dışında birçok başka meşguliyetim var. Bu da demektir ki iyi bir durum için bile olsa makale üretimi konusunda zamanımı ayırmamalıyım.” Nihayetinde Keynes, *Annales*'e katkıda bulunmuyor.

⁹² Febvre Simiand'a ilişkin görüşlerini bir mektubunda Bloch ile paylaşır: “Son yolladığımdan sonra ilginç mektuplar yok. Simiand'ın çok sempatik ve kaçmaya çok meyilli mektubu hariç ve bu mektup yeterince metafizik nedenlerle doğruluyor ki, niyeti sözünü tutmak değil. Bakacağım bir yolu var mı onu yeniden ele almasını... yazmaya çekiniyorum 'kararını', bu uygun kelime değil. Ama her halükarda, biz onunla hiçbir zaman sağlam, sürekli ve kesintisiz bir işbirliğine ulaşamayacağız.” (FB, 5 ve 11 Ağustos arası 1930, Mamirolle, Müller (1994, s. 234)).

⁹³ 1933 yılında Huizinga'nın katkı vermesi üzerine olan yazışmalarında Bloch şu sözleri sarfediyor: “Huizinga: Elbette iyi biliyor ama görece daha sınırlı bir çerçevede.” (BF, 5 Şubat 1933, Strasburg, Müller (1994, s.328)) 17 numaralı dipnotta Müller (1994, s.328) bize Bloch'un Huizinga'nın *Ortaçağ'ın Günbatımı* kitabındaki metodolojisini eleştirdiği yazısını hatırlatıyor: “Sanki tek bir tane varmış gibi ya da olabilmemiş gibi sürekli olarak zamanın toplumu sorunu ele alınıyor. Buna karşın sosyal sınıflar arasında hiçbir farklılık olmayan kolektif bir psikoloji tasarlanabilir mi?”

ve Febvre dergiye katkıda bulunması için birbirlerine isim önerileri üzerine sürekli yazışıyorlardı.⁹⁴

“Fakat itiraf ediyorum, henüz sayıları görmedim. Onları görene kadar endişeli olacağım.”⁹⁵ satırlarını yazan Febvre’in gergin bekleyişi, ilk sayının *Annales d’histoire économique et sociale*⁹⁶ adıyla basılması ile sona ermişti.⁹⁷ Yazışmalara baktığımızda, *Annales*’in ilk sayılarında yayınlanan yazıların tümünden çok da hoşnut olmadıklarını anlaşıyor.⁹⁸ İlk sayı için planladıkları Almanya’daki yerleşim planları üzerine olan yazının ikinci sayıya sarkması,⁹⁹ İngiliz katılımcıların eksikliğini Bloch’un endişe verici bulması,¹⁰⁰ üçüncü sayıda yayınlanan yazıya ilişkin Febvre’in huzursuzluğu¹⁰¹ motivasyonlarının düşük olma nedenleri arasında sayılabilir. “Aslında dergi işin ehli olanlar tarafından okunmuyor (neyseki!)”¹⁰² diyecek kadar karamsarlığa kapıldıkları zamanlar olduğu gibi, ilk sayılarının beğenildiğine dair mektup aldıkları zaman keyiflendikleri anlar da var gibi gözüküyor.¹⁰³

“Gelecek sene için, belki de sen ve ben makalelerimizi yayınlanması için vermeliyiz. İlk sene yazılarımızı vermektan imtina etmemiz iyi oldu.” diyen

⁹⁴ Ele aldığımız yazışmaları derleyen Müller, bize dipnotlarda dergiye yazı yazmayı planlayan ve/ya yazan kişilere ilişkin biyografik bilgiler veriyor.

⁹⁵ FB, 23 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s. 75).

⁹⁶ Pirenne’in dergiye başlık olarak *Annales d’histoire économique*’i önermesi sonucunda (Müller (1994, s.11), başlık olarak *Annales d’histoire économique et sociale* kabul edildi. (BF, 11 Mayıs 1928, Paris, Müller (1994, s. 12)). 10 numaralı dipnotta Henri Pirenne’in Bloch’a 8 Nisan 1928 tarihinde yazdığı mektubu okuyucuya sunuyor.

⁹⁷ Kapağın mizanpajının hazırlanması için kâğıt rengi önerileri (gri, mavi-gri, yeşil-gri) için bakınız: BF, 31 Ekim 1928, Paris, Müller (1994, s.104). İlk sayının kapağının yeniden basılmış örneği için bakınız: Müller (1994, s.126).

⁹⁸ Paul Leuillet 1958 yılında *Annales*’de yayınlanan makalesinde, *Annales*’in ilk sayısının mizanpajının çok kötü olduğunu itiraf etmiş; başlıklandırma gibi dergiciliğe ait birçok beceriyi zamanla öğrenmek gerektiği gibi birçok tespitte bulunmuştur. Ayrıca, Febvre’in makalelerin içeriği ve biçimleri konusunda çok titiz olduğu, yayınlanması için gönderilen makaleleri dikkatli bir şekilde okuduğu, gönüllü bir şekilde düzelttiği hatta kimi zaman bir kısmını ya da tamamını yeniden yazdığı gibi bilgileri paylaşır: Paul Leuillet, “Lucien Febvre à Strasbourg”, *Annales. Economies, sociétés, civilisations*, 13(2), 1958, s.209-213.

⁹⁹ Walther Vogel, “Les plans parcellaires: Allemagne”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(2), 1929, Müller (1994, s. 225-229). Yazının çevirisi ve düzenlemesi Bloch tarafından yapılmış.

¹⁰⁰ BF, 2 Ekim 1928, Strasburg, Müller (1994, s.94). İkinci sayıda İngiltere’deki yerleşim planlarına ilişkin söz konusu yazı yayınlanabilmiş: Hubert Hall & A. H. Tawney, “Les plans parcellaires: Angleterre”, *Annales d’histoire économique et sociale* 1(2), 1929, s. 229-231. Yazının düzenlemesi Bloch tarafından yapılmış.

¹⁰¹ FB, Mayıs 1929, Strasburg, s. 139: “Fossati’nin yazısını tam olarak yeniden gözden geçirdim. Ne angarya! Bu makale *Annales*’imizin yüz karası olacak, çünkü düzgün anlaşılıyor, o değilse zekice değil.” Söz konusu yazı için bakınız: Eraldo Fossati, “Le fonds du salaire: formation et vicissitudes d’une théorie classique”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(3), 1929, s. 352-364.

¹⁰² FB, 9 Temmuz 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 142).

¹⁰³ FB, Ocak-Şubat 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 128).

Bloch ve *Annales* için planlanan yeniliklerin 1930 Ocak sayısından itibaren yapılabileceğini planlayan Febvre¹⁰⁴ ikinci yılda *Annales*'e orijinal çalışmaları ile katkıda bulunmuşlardı.¹⁰⁵ Her ne kadar kendi çalışmalarını *Annales*'de yayınlamaya karar vermiş olsalar da¹⁰⁶ birbirlerinin çalışmalarını değerlendiren eleştiri yazılarını¹⁰⁷ *Annales*'de yayınlamaktan imtina etmişlerdi:

Kitabınızın [*Caractères originaux*] çıkacağını öğrendiğim için mutluyum. *Annales*'de bir değerlendirme yazısının mümkün olduğunu düşünmüyorum.(...) Değerlendirme yazılarına gelince, büyük bir zevkle size istediğiniz bir yerde yaparım. Neyse ki, Roi Thaumaturges¹⁰⁸ hakkında düşündüğümü söylememe engel olan şey artık yok.¹⁰⁹ Kitabınızın sindirilmesi güç olduğunu ifade etmeyerek size zarar vereceğim kanısındaydım. (...) Suskunluğumu korudum. Artık o durumda değiliz. O halde, ya *Revue Historique*, ya *Revue de Synthèse* ya da *Revue Critique*'de. Benden isteyeceğini

¹⁰⁴ FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 178).

¹⁰⁵ Bloch'un 1930 yılında *Annales*'de yayınladığı başlıca makaleleri şu şekilde sıralanabilir: "Musées ruraux, musées techniques", 2(6), 1930, s.248-251; "La lutte pour l'individualisme agraire dans la France du XVIIIe siècle. Première partie: l'œuvre des pouvoirs d'ancien régime", 2(7), 1930, s.329-383; "Prix et mesures: un exemple de recherche critique", 2(7), 1930, s.385-386; "L'art populaire", 2(7), 1930, s.405-407"; "Cadastres anciens de l'Ardèche", 2(7), 1930, s.410; "La correspondance d'un marchand italien établi à Bruxelles", 2(7), 1930, s.410-411; "Une bibliothèque: le Mans", 2(7), 1930, s.411"; "La lutte pour l'individualisme agraire dans la France du XVIIIe siècle. Deuxième partie: conflits et résultats. Troisième partie: la Révolution et le Grand Œuvre de la propriété", 2(8), 1930, s.511-556; "Un enseignement: Mr Camille Jullian au Collège de France", 2(8),1930, s.562. Febvre'in 1930 yılında *Annales*'de yayınladığı başlıca makalelerine ise şunlar örnek verilebilir: "Les mots et les choses en histoire économique", 2(6), 1930, s.231-234; "Éditeurs et illustrateurs de livres", 2(7), 1930, s. 408; "Un musée du livre, éditeurs et illustrateurs de livres", 2(7), 1930, s. 407-408.

¹⁰⁶ Bloch ve Febvre yazılarını *Annales*'de yayınlamaktan imtina ediyorlar. Bu bağlamda Febvre'in, Seignobos üzerine yazdığı yazıyı *Annales*'de yayınlamama kararına ilişkin şu satırları anlamlı (FB, 12 Eylül 1933, Loctudy, Müller (1994, s. 406)): " [Seignobos hakkında] İlk defa bu adam ve yöntemleri üzerine açıkça ne düşündüğümü söyleme fırsatım varken, ben bunu yapmaktan vazgeçmem. Bu önemli bir makale [...] Onu *Revue de Synthèse*'e vermek canımı sıkıyor. Ama *Annales*'de, bu pek *Annales* değil." Febvre'in şüphesiz en bilinen makalesi *Revue de synthèse* de yayınlanır ("Entre l'histoire à thèse et l'histoire manuel: deux esquisses récentes d'histoire de France: M. Benda, M. Seignobos", *Revue de Synthèse*, 5, 1933, s. 205-236.")

¹⁰⁷ FB, Haziran sonu 1928, Mamirole, Müller (1994, s. 26): "Luther'e gelecek olursak, söylediklerin için teşekkür ederim, beni özellikle mutlu etti. Bu küçük kitap, bugüne kadar kötü etki yaratmadı, tam aksine beni memnun eden birçok mektup alıyorum." Bloch, *Caractères originaux de l'histoire française* (Oslo: Aschehoug, 1931) kitabı için Febvre'in yazdığı değerlendirme yazısının kendisini memnun ettiğini yazıyor: BF, 28 Ocak 1932, Strasburg, Müller (1994, s. 303).

¹⁰⁸ Marc Bloch, *Les rois thaumaturges, étude sur le caractère surnaturel attribué à la puissance royale, particulièrement en France et en Angleterre*, Strasburg, librairie Istra, 1924.

¹⁰⁹ Müller'in (1994, s.292) 76 numaralı dipnotta verdiği bilgiye göre Bloch, 1924'de kitap yayınladığı sırada, Strasburg Üniversitesi'nde kürsüsü olmayan bir profesördü. Ancak 1927 yılında ataması yapılıyor.

zi, doğal bir görev gibi ve aynı zamanda entelektüel bir arkadaşlığın tanıklığı olarak yapacağım.¹¹⁰

Febvre ve Bloch, makalelerin *Annales* için önemi üzerine de yazıyorlardı. “Makaleler bence, nadir durumlar haricinde, bir dergideki daha az ilgi çeken yazılar.”¹¹¹ yazan Febvre ile bu konuda aynı şekilde düşünmeyen Bloch ise, makalelerin dergi için önemini şu şekilde ifade etmişti: “Bir dergide makalelerin daha az ilginç yazılar olduğu konusunda sana tam olarak katılmıyorum. Daha doğrusu genellikle durum böyle oluyor olabilir ama bizim dergimizde genelde bu şekilde olmaması için uğraşmalı. Fakat canlı makaleler bulmak gerçekten zor.”¹¹² Lakin Febvre gibi Bloch da dergi çıktıktan sonra makalelerin *Annales* için önemini sorgulamaya başlamıştı: “Makaleler. Bu kelimeyi seviyor musunuz? Ben sevmiyorum. Zaten doğru değil. Dergide gerçek ‘makaleler’ var. Ben seve seve makale yerine ‘orjinal çalışmalar’¹¹³ kelimesini kullanmayı tercih ederim.”¹¹⁴ Febvre’in de orjinal çalışmalar ifadesini çok iddialı bulduğunu belirtmesinden yola çıkarak¹¹⁵ Bloch ve Febvre’in *Annales*’deki yayınlanacak yazıların sınıflandırılması ve adlandırılması konusunda tam bir uzlaşya varma konusunda sıkıntı yaşadıkları sonucuna varabiliriz.

Yazışmalar bize, Febvre ve Bloch’un *Annales*’in içeriğinin organize edilmesine ilişkin farklı kaygılar taşıdıkları izlenimini veriyor. Müller’e göre Febvre, *Annales*’in özellikle iş dünyası ve işadamları üzerinde etki yaratmasının yollarını araştırırken Bloch daha çok ekonomik tarih çalışmalarının reformu ve organizasyonu üzerine kaygılanıyor gibi gözüküyor.¹¹⁶ *Annales*’in çıkmasının üzerinden yaklaşık bir sene sonra Febvre’in arkadaşı Albert Thomas’e itirafı kurucuların yaklaşımlarının farklılıklarını gösterir nitelikte: “Hayalini kurduğum canlı bir dergi değil henüz. Yönetim ortağım fazlasıyla tarihçi fazlasıyla bilim adamı. Dergiyi kendi haline bıraktım belki de haddinden fazla. Paris’e özellikle dergiyi daha ‘aktüel’ ve canlı hale getirmenin yollarını araştırmak için geldim. Dergi şu anda üniversite ortamına girdi. Ve hatta iyi girdi. Geriye iş dünyasına da girmesi kaldı.”¹¹⁷

D. İşbölümü

Annales’den beklentilerinin farklılıklarını bir kenara koyarak kurucuların aralarındaki işbölümünün niteliğine baktığımızda birlikte hareket etme konusunda sürekli bir çaba içerisinde olduklarını, birbirlerinin nabızlarını yokladıklarını,

¹¹⁰ FB, 11 Eylül 1931, Mamirole, Müller (1994, s. 292-293).

¹¹¹ FB, 23 Eylül 1929, Mamirole, Müller (1994, s. 79).

¹¹² BF, 27 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 81).

¹¹³ Bloch, Fransızca orjinalinde ‘études originales’ kelimesi kullanıyor.

¹¹⁴ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 201).

¹¹⁵ FB, 24 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s. 211).

¹¹⁶ Müller (1994, s. XLIII).

¹¹⁷ Febvre’in arkadaşı Albert Thomas’a 8 Ekim 1929 tarihinde yazdığı mektubu Müller (1994, s. XLIII) 69 numaralı dipnotta okuyucuya sunuyor.

birbirlerine uyum sağlamaya çalıştıklarını söyleyebiliriz.¹¹⁸ Birlikte hareket etme motivasyonuna rağmen kimi zaman Febvre'in ön plana çıkarak kendi başına karar aldığı durumların huzursuzluk sebebi olduğunu görmek mümkün. İşte tam bu noktada, "Dergideki bazı zamanlar bir nevi istilacı tutumumu şimdi ele alıyorum ya da doğrusu yeniden ele alıyorum. Ama farkettim ki – biraz geç olarak- benim son aylardaki çekinik ya da yarı çekinik tutumum savunulamazdı, derginin iyi işleyişine de kesinlikle uygun değildi- ve etkin bir yönetimde rolüm olmadan iyi bir yönetici olamazdım."¹¹⁹ itirafında bulunan Febvre'e cevaben Bloch'un şu sözleri daha anlam kazanıyor:

Hayır benim sevgili arkadaşım derginin yönetimdeki aldığınız rol "istilacı" değil. Sizin yönetimdeki rolünüz benim her zaman arzu ettiğim gibi. [...] Ve hayır, aynı şekilde bu son aylarda hiçbir şekilde "yarı yoksunuz" denemez. [...] *Annales*'in örgütlenmesinde, bu ilk yıl boyunca neyin sizden neyin benden geldiğini açık bir şekilde ayırmakta zorlandım kendi adıma. İşte burada değil mi gerçek bir işbirliğinin esası. [...] Buna karşın, Colin'e reform projenizi ikimizin imzasını beklemeden götürmenize gerçekten üzüldüm. Biliyorum zamanınız kısıtlı. Koşullar sizi tek başına yapmanıza sürükledi. [...] Sadece, bizim için yayınevinin önünde yekpare olmamızın çok önemli olduğuna inanıyorum. En azından tek süvari görüntüsünden kaçınalım. Bu bir gün tehlikeli olabilir.¹²⁰

Her ne kadar birlikte hareket etme, uyumlu bir işbirliği ile çalışma konusunda uzlaşmaya varılmış olsa da, Febvre'in belirli dönemlerdeki 'sessizliğinin' sıkıntı yaratmasının önüne geçilebilmiş gibi gözüküyor. Febvre'in *Annales*'e fazla zaman ayıramamasının kendisini de rahatsız ettiği *Annales* için yaptığı çalışmaların altını çizdiği şu satırlarından sezilebiliyor: "Sevgili arkadaşım, ihmal ediyormuşum gibi bir hava var. Daha az varım. Ama en nihayetinde suçumu kabul ediyorum."¹²¹; "*Annales* yönetiminden bahsetmekten utanıyorum. Ben artık onursalım!"¹²², "*Annales*'e ilişkin hiçbirşey yapmadığımı düşünme! [...] Wolkowitsch'in makalesinin¹²³ tamamını yeniden yaptım '*Annales*'in stiline' uygun bir sonuç ekleyerek ve Wolkowitsch'nin kişisel elyazmalarından çıkarılmış notları ilişitirerek..."¹²⁴; "Bütün bunlar olurken *Annales* ile ilgilenmediğimi sanma."¹²⁵

¹¹⁸ Febvre'in Bloch'a şu sözleri de bu bağlamda değerlendirebilir: "Esaslar üzerindeki uyumumuz mümkün olduğunca mükemmel. Böylece yekpare duruşumuz hiç olmadığı kadar güçlü olacak." (FB, 24 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s. 210).

¹¹⁹ FB, 19 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s. 197).

¹²⁰ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 199-201).

¹²¹ FB, 21 Eylül 1932, Mamirole, Müller (1994, s. 318).

¹²² FB, 13 Kasım 1932, Paris, Müller (1994, s. 322).

¹²³ David Wolkowitsch, "Le canal des Deux-Mers", *Annales d'histoire économique et sociale*, 6(26), 1934, s. 113-121.

¹²⁴ FB, Haziran başı, 1933, Paris, Müller (1994, s. 382).

¹²⁵ FB, 2 Temmuz 1933, Paris, Müller (1994, s. 390).

Bloch'un Febvre'in *Annales* için aktif olarak çalışmamasıyla ilgili olarak yaptığı açıklamalara Bloch'un cevabı, Febvre'in durumunu anladığını ama mevcut durumun değişimini beklediğine ilişkin kanı uyandırıyor.¹²⁶

Annales'in çıktığı ilk yıl, işbölümünün organizasyonunda da problem yaşandığı ve bu belirsiz durumun ilk yıllarda *Annales*'in sekreteryasında problem yarattığı anlaşılıyor. *Annales*'in sekreteryasında görevli olan Leuillet'in tatil döneminde kendisine gönderilen yazıları, Febvre'e kontrol etmesi için göndermeden direkt baskıya vermesine ilişkin olarak¹²⁷ Bloch, Leuillet'in işleri ihmal ettiği kanaatine sahip olarak Leuillet'i suçlamamak gerektiğini savunuyordu. Kendisine birçok vesile ile danıştığını, küçük detay sorunlar için Febvre'e rahatsızlık vermek istemediğinin altına çizerek Leuillet'in gerçekten iyi niyetli olduğuna dair Bloch Febvre'i ikna etmeye çalışıyordu.¹²⁸ Fakat Bloch ile aynı fikirde olmayan Febvre, okuyucularına sorumluluğu gereği, olup biteni daha düzenli takip ederek gerekli durumlarda öneride bulunabilmeyi ve soru sorabilmeyi istiyordu. Leuillet'in rahatsız etmeme adına yaptığı bu kibarlığın olup biteni takip etmesini engellemesi gerektiğini ifade ediyordu.¹²⁹

Yazıların kime ve hangi adrese gönderileceği konusundaki belirsizlik de uzun süre daha devam etmişti:

Annales için Armand Colin yayınevini adresi gözüktüyor. Gelen yazılar için özel bir uygulamaya gerek olmadığına inanıyorum. Yazarlardan kimisi kendi kopyalarını yayınevine yolluyorlar, kimisi de size ya da bana yolluyor onlara söylesek de söylemesek de. Kendi kişisel adreslerimizi de ekleyebiliriz. Bunun kararını size bırakayım mı? Ekteki belgeyi nasıl karar verdirdiyseniz ona göre doldurup bana yollarsanız ben de yayınevine ulaştırırım. Kendi adreslerimizi vermek uygun değil mi? Normalde böyle yapmıyoruz... ama bu haklıyız demek değil. Buna karşın, uygun olmayan durumlar ortaya çıkabilir ve aslında en iyisi kendi kişisel huzurumuzu korumak mı? Siz karar verin.¹³⁰

E. İçeriğin hazırlanması

Derginin içeriğinin nasıl organize edilmesi gerektiğine ilişkin olarak da yazıyorlardı. Araştırma yazılarının etkili olabilmesi için uygun durumlarda anket biçimindeki kısa çalışmaların hazırlanmasının faydalı olabileceği,¹³¹ bu çalışmalar hazırlanırken taşralıların eğitiminin göz önünde bulundurulması gerektiği, Fran-

¹²⁶ BF, 16 Ekim 1933, Strasburg, Müller (1994, s. 426).

¹²⁷ FB, 26 Ağustos 1929, Paris, Müller (1994, s.166).

¹²⁸ BF, 9 Ağustos 1929, Thannenkirch, s.152. Bloch'un aynı doğrultaki görüşleri için ayrıca bakınız: BF, 28 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s.173).

¹²⁹ FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s.177).

¹³⁰ FB, 27 Ağustos 1933'den az sonraki bir tarih, Loctudy, Müller (1994, s.403).

¹³¹ FB, 9 Ekim 1928, Besançon, Müller (1994, s. 100).

sa'ya ilişkin bilgi edinmek isteyen yabancı okurlara bilgi talebi sütunun dizayn edilmesi¹³² önerileri tartışılıyordu.

Febvre tarafından derginin en zengin ve tek orjinal kısmı olarak görülen ama yok olma tehlikesi taşıyan 'bilimsel yaşam' bölümünün içeriğinin arşivler, etüd merkezleri gibi ifadeler eklenerek belirginleştirilmesi,¹³³ bölüm başlıklarının tartışılması,¹³⁴ bilimsel yaşam bölümünün kongreler ve etüd merkezleri, müzeler ve sergiler, belgeler ve bilimsel haberler alt başlıkları ile yeniden düzenlenmesi,¹³⁵ Febvre'in yayınevi ile görüşme sonucunda tipografik bazı unsurlar dışında derginin yeniden düzenlenmesinde hususunda özgür oldukları sonucunu çıkarılması,¹³⁶ değerlendirme yazılarının eleştirel inceleme başlığı altında gruplandırılması¹³⁷ ve eleştirel mektuplar bölümünün yeniden düzenlenmesi teklifi¹³⁸ dikkat çekiyor.

İçindekiler bölümünün daha açıklayıcı ve ilgi çekici hale getirilmesinin yollarının bulunmasının önemli olduğu,¹³⁹ *Annales*'de tabloların yayınlanmadığına ilişkin uyarı yapılması gerektiği,¹⁴⁰ sütun başlıklarının numaralandırılma biçimlerinin değiştirilmesinin önemli olduğunun¹⁴¹ altı çiziliyordu. İkinci yılın da ilki gibi Pirenne ile ama bu sefer onun metodolojik yönelimi olan bir yazısı ile açılmasının hedeflenmesi,¹⁴² folklor ile değil sosyal ve ekonomik yaşam ile ilgilenildiği hususunun açığa kavuşturulması gerektiği,¹⁴³ büyük özel şirketlerin arşivlerinin durumunun araştırılmasının ivedilikle yapılmasının önemi,¹⁴⁴ soylular sınıfı üzerine katkıda bulunabilecek yazarların araştırılması¹⁴⁵ önerileri göze çarpıyor.

Güncel yayınlar için değerlendirme yazıları yazma projeleri,¹⁴⁶ eleştiri yazısı yapılacak kitapların seçimi,¹⁴⁷ bu yazıların içeriğinin nasıl olması gerektiği üzerine tartışmalar üzerine de Bloch ve Febvre yazıyorlardı. Değerlendirme yazısı

¹³² FB, 9 Ekim 1928, Besançon, Müller (1994, s. 101). Fransa'ya ilişkin bilgi edinmek isteyen yabancı okurlara bilgi talebi sütunun dizayn edilmesi önerisi hayata geçirilmiyor.

¹³³ FB, 26 Şubat 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 132).

¹³⁴ FB, 23 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s. 75); FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 176).

¹³⁵ FB, 24 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s. 210-212).

¹³⁶ FB, 6 Ekim 1929, Paris, Müller (1994, s. 215).

¹³⁷ FB, 29 Mart 1929, Sanary, Müller (1994, s.137-138).

¹³⁸ FB, Temmuz 1931, Paris, Müller (1994, s. 282): "15 Temmuz sayısı yeni elime geçti. [1931] Evet ama... 'eleştirel mektuplar' kısmı açık bir şekilde görülüyor ki yetersiz ve dergiye fakirleştiriyor. Bundan böyle, her ne pahasına olursa olsun, o bölümü iyileştirmeli ve değerlendirme yazılarını yayınlamadan önce aylarca bekletmemeliyiz."

¹³⁹ FB, 6 Ağustos 1929, Mamirole, Müller (1994, s. 149).

¹⁴⁰ BF, 9 Ağustos 1929, Thannenkirsch, Müller (1994, s. 153).

¹⁴¹ BF, 8 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 182).

¹⁴² FB, 6 Ekim 1929, Paris, Müller (1994, s.216). Bu öneri hayata geçirilemiyor.

¹⁴³ FB, 13 Eylül 1931, Mamirole, Müller (1994, s. 295).

¹⁴⁴ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 202).

¹⁴⁵ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 203); FB, 24 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s. 212).

¹⁴⁶ BF, 21 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 162-163).

¹⁴⁷ BF, 31 Ekim 1928, Paris, Müller (1994, s. 104).

yapılacak dergiler konusunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair Febvre, Bloch'a şu şekilde bir yol haritası çizilmesi teklifini götürmüştü:

Birinci yol olarak, var olan çeşitli ekonomik tarih dergilerinin analitik değerlendirmelerini mi yapmalı? Tembel işi. Sanırım sizin itirazlarınızın bir bölümünü de oluşturan benim bu konudaki itirazlarımı biliyorsunuz. İkinci olarak, bibliyografyada ilginç bulunan makalelerin kitaplarla karışık bir biçimde değerlendirme yazılarını mı hazırlamalı? Bana kalırsa bu çözüm de yeterince tembel işi. Üçüncü olarak, “dergiler ve periyodikler hakkında” başlıklı bir sütun mu yaratmalı? Benim öncelikli tercihim bu olacak. Bu sütun, en azından ilk başlarda, ikimiz tarafından yönetilmeli ve tarzını biz belirlemeliyiz.¹⁴⁸

Bloch ve Febvre kendilerine yayınlanması için gelen yazılar hakkında da ayrıntılı olarak yazıyorlardı. Bilgilendirici ve doyurucu bulduğundan ötürü Febvre'in yazısında bahsetmeyi planladığı çalışmalar¹⁴⁹, yayınlanan yazılar¹⁵⁰ ve yazılara başlık-altbaşlık önerileri üzerine¹⁵¹ görüş alışverişinde bulunuyorlardı. Yazıları kabul edip etmeme konusunda kararsız oldukları durumlarda¹⁵², dü-

¹⁴⁸ FB, 19 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 72).

¹⁴⁹ Değerlendirme yazısı olarak basılıyor: Lucien Febvre, “Amérique du Sud: un champ privilégié d'études”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(2), 1929, s. 258-278.

¹⁵⁰ BF, 2 Ekim 1928, Strasburg, s. 92: “Bu yazıyı elbette kabul etmeliyiz. Biraz ağır ama ciddi ve öğretici.” Yazı *Annales*'in ilk sayısında yayınlanır: Gustave Méquet, “Le problème de la population en URSS”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(1), 1929, s. 48-57.

¹⁵¹ FB, 18 veya 19 Ekim 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 102); FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 177); FB, 14 Ekim 1930, Strasburg, Müller (1994, s.257); BF, 24 Mart 1933, Strasburg, Müller (1994, s. 341). Ayrıca başlıkların belirlenmesine ilişkin Bloch'un yaklaşımı için şu sözlerine bakılabilir: “Her halükarda başlıkların son haline karar verme sana kalacak. Ben bu konuda bir şey belirtmeyeceğim.” (BF, 11 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 191).

¹⁵² BF, 2 Ekim 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 92: “Yapılmasını ondan talep etmediğimiz bu değerlendirme yazısı için ne diyorsun? [...] Sana da tarzı biraz 'pragmatik' gözüküyor mu? [...] Biraz fazla üniversite camiasına ait gibi bulunabilir mi?” (Labouret'in Fransa'daki eğitim sistemi üzerine yazılmış kitap eleştirisinden bahsediliyor. Yazının yayınlanmasına karar veriliyor: Henri Labouret, R. Gaudefroy-Demombynes, “L'œuvre française en matière d'enseignement au Maroc”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(2), 1929, s. 319-320.)) Bu yazıya ilişkin Febvre'in görüşlerini ise 4 Ekim 1928'de Mamirolle'den Bloch'a yazdığı satırlardan öğrenebiliyoruz. [Fas'taki eğitim sisteminin üzerindeki Fransız etkisi hakkında] “Bu değerlendirme yazısı ilginç, daha doğrusu benim ihmal ettiğim enteresan konuları ele alıyor. Fakat bu biçimiyle derginin programına uygun değil. [...] Öte yandan, yazıyı reddetmek can sıkıcı.[...]Bu değerlendirme yazısı çağdaş kolonyal politikaya ilişkin hiçbirşeyi bilmediğimiz kanaatini uyandırıyor. [...] Bu yazıyı kabul edecek isek, öncelikle onu biraz hafifletmeliyiz. Bunun için bazı bölümler çıkarılması gerekiyor. [...] Ve belki de ona şöyle bir başlık yazı eklenmeli: ilk bakışta böyle bir konu üzerine bir kitap, böyle bir dergi içerisinde yer alabilir gibi görünüyordu. Fakat koloni ülkeleri ve koruma ve denetim altındaki ülkelerdeki kolonyal Avrupa ülkeleri tarafından kurgulanmış eğitim sisteminin yarattığı problemler tarihçi için çok önemli ve söz konusu sorunların çözümü ekonomik ve sosyal birçok sonuca bağlı. M. Gaudefroy-Demombynes'in kitabı...” Müller (1994, s.97-98) Febvre'in çekincelerine rağmen,

zeltme önerisinde buldukları¹⁵³, düzeltilme yapılarak yayınlanmayı planladıkları¹⁵⁴, değiştirerek¹⁵⁵, isteksizce¹⁵⁶ yayınladıkları ve şiddetle reddedikleri¹⁵⁷ yazılar hakkında sıklıkla birbirlerine danışıyorlardı. Yazım stilinde problem gördükleri¹⁵⁸, metodolojik olarak sorunlu buldukları¹⁵⁹, hayalkırıklığına uğradıkları¹⁶⁰,

yazı Febvre'in önerdiği başlık olmadan yayınlanıyor. Fakat Febvre'in önerdiği değişiklikler ile yoğun bir şekilde modifiye ediliyor.

¹⁵³ FB, 25 Ağustos 1930, Paris, Müller (1994, s. 242).

¹⁵⁴ FB, 4 Ekim 1928, Mamirole, Müller (1994, s.96).

¹⁵⁵ FB, İlkbahar 1931, Strasburg, Müller (1994, s. 277): [Montgomery'in yazısı için] "O haliyle yayınlamak mı, hayır, bin kere hayır." (Yazı iki bölüm halinde yayınlanıyor: Arthur Montgomery, L'évolution économique de la Suède au XIXe siècle, *Annales d'histoire économique et sociale*, 3(11), 1931, s. 349-360; 3(12), 1931, s. 519-541).

¹⁵⁶ FB, Ocak-Şubat 1929, Strasburg, Müller (1994, s.128): "Ekte Fossati'nin çalışmasını bulabilirsiniz. Siyah olanı beyazlatmak için boşu boşuna üç saat çalıştım. Devam etmeden önce ne yaptığımı bilmenizi isterim. Yazıyı yeniden ele alıp, düzenleyip yeniden çevirmeme rağmen hiçbirşey yapamadığıma, böyle yavan bir metin ile dergimizin önemli bir bölümünü doldurduğumuza gerçekten inanabiliyor musunuz? Okuyunuz ya da okumaya çalışınız [...] Gerçekten bu yayınlanamaz diyerek ben abartmıyorum. [...] Siz bu yazıyı geri çeviremeyeceğimizi varsayıyorsanız o halde sonuna kadar katlanacağız. Ama ikinci sayıda yayınlanmayacağı anlaşılıyor. Fakat bilmenizi isterim ki benim bu metnin bizim ve diğer herkes için bir faydası olmadığını söyleyerek abartmadığımı sizin de fark etmeni isterim." (Yazı 1929 yılında üçüncü fasikülde yayınlanır: Eraldo Fossati, "Le fonds du salaire: formation et vicissitudes d'une théorie classique", *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(3), 1929, s. 352-364).

¹⁵⁷ FB, 5 ve 11 Ağustos 1930 arasında, Mamirole, Müller (1994, s. 235): "En sonunda Gargas'ı okudum. (Siz okudunuz mu?) Sizin bendeki övmeye alışkın olduğunuz oportünizm rağmen, bu acıklı derlemede tek bir ilginç ya da yararlı satır bulamadım. Bu Gargas ne iş? Bizi nerden taniyor, demek istediğim bu tarz aptallıkları bize kim yönlendiriyor? [...] Bu yazı 'direktoryal' bir ret mektubunu almayı bile hak etmiyor." (Bu yazı *Annales*'de yayınlanmıyor.)

¹⁵⁸ BF, 26 Temmuz 1929, Thannenkirch, Müller (1994, s. 147): "Le Bras'ın Maitland üzerine makalesi zekice ama analizlerinde biraz ağır ve hatta ifadeleri biraz tuhaf. [...] Ben ona rötuşlar önerdim yazıyı hafifletmek için (yazının analizlerini yeniden elden geçirmesini istemek çok fazla olur), yazıyı İngiliz bir meslektaşına sunmalı..." [Yazı 1930 yılında yayınlanır: G. Le Bras, "Le sens de la vie dans l'histoire du droit: l'œuvre de F.-W. Maitland", *Annales d'histoire économique et sociale*, 2(7), 1930, s. 387-404.]

¹⁵⁹ BF, 12 Mart 1933, Strasburg, Müller (1994, s.337): "Benim gerçekten hiç vaktim yok. Sizin vaktiniz var mı diye sorsam ironik olur mu? Aksi halde, kabul ederse Lefebvre dışında kimsede olabilir gibi görünmüyor." (Pierre Benaerts, *Origines de la grande industrie allemande* kitabını yollar ve üzerine bir değerlendirme yapılması için Leuillet'e yazar. Çalışmayı Bloch metodolojik olarak problemlili bulur. Lefebvre değerlendirme yazısı yazmayı kabul eder ve yazı yayınlanır: Georges Lefebvre, "L'histoire économique au service de l'histoire politique: à propos des origines de la grande industrie allemande", *Annales d'histoire économique et sociale*, 5 (24), 1933, s.591-594).

¹⁶⁰ Glotz'un Antik Yunan'da papirus'un fiyatları üzerine yazdığı yazıyı Febvre'in ilk okuduğundaki tepkisinin: "Ürperdim. [...] Bu usta çalışmadığı zaman dehasının parladığını söyleyemiyoruz." olduğunu görüyoruz. (FB, Kasım 1928 Baş, 5'nden önce, Strasburg, Müller (1994, s. 105)). Ama Febvre'in çok istekli olmamasına rağmen *Annales*'in ilk sayısında ilk makale olarak çıkması planlanan bu yazının öngörüldüğü gibi basıldığını biliyoruz: Gustave Glotz, "Le prix du papyrus dans l'antiquité grecque", *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(1), 1929, s.3-12.

reddettikleri yazılar¹⁶¹ ve yazarlara red cevabı verilme biçimi ve üslubu¹⁶² hakkında da bir hayli mektuplaşmaya ulaşmak mümkün.

F. Sorun boyutları

Yazışmalarda üzerlerinde durulan temel problemlere gelince, ilk göze çarpan sıkıntının abone bulma kaygısı olduğu göze çarpıyor. Bloch, yayınevi yöneticisi ile olan ilk görüşmesinde Leclerc'in sorması üzerine ilk planda 500 aboneleri olmasını umdukları yanıtını verdiğini ama sayılar ile arasının çok iyi olmadığını bu şekilde net ifadeler vermektan kaçınması gerektiğini yazmıştı Febvre'e.¹⁶³ Febvre ise, yayınevının kendilerinden 1000 aboneye ulaşmasını beklediğini, bu rakama kütüphaneler ve tarihçiler ile ulaşmanın imkânsızlığı üzerine yayınevi ile görüş alışverişinde buldukları bilgisini paylaşıyordu Bloch ile. Ayrıca Febvre, işadamlarını kazanabilmek için her sayıda dikkat çekici bir makale ve ekonomik veya sosyal çağdaş aktüalite konularında öncü yazılar bulmanın önemli olabileceği üzerine konuştuklarını aktarıyordu Bloch'a. Sadece bu yazışmalar bile bize kurucuların abone bulma konusunu ne kadar öncüllediklerini gösterir nitelikte.¹⁶⁴

Abone sayısını artırma stratejileri üzerine sürekli düşünen Febvre, yayınevının basacağı bir tanıtım broşürü ve broşüre eklenen kişisel mektupları¹⁶⁵ öncelikli yapılması gereken işler olarak görüyordu. Yurtdışı abonmanlığın çok az olmasının yarattığı hayalkırıklığından dolayı¹⁶⁶ İngiltere, Almanya, İskandinavya, Polonya ve Amerika'daki abone sayılarını arttırmak adına kimlerle ve hangi kütüphanelerle görüşülebileceğinin planlanmasının¹⁶⁷ ve yurtdışı seyahatleri ile tanıtımın¹⁶⁸ faydalı olacağına inanılıyordu. Anket ile durum tespiti yapılması (bedava abonelik isteyen bazı yazarlara Fossati ve Labouret'e hayır denmesi, Lefebvre'e bedava abonelik verilmesi gerektiği gibi), abonelerin tanımlanması ve istatistiğe dökülmesi (kaç kişiyi üniversiteden tanıyorlar, iş adamları var mı? vb.) yapılması gerekenler arasında yer alıyordu. 1930 yılı sonunda 700 aboneye ulaş-

¹⁶¹ FB, 6 Ağustos 1929, Mamirole, Müller (1994, s.150); BF, 12 Mart 1933, Strasburg, Müller (1994, s. 336-337); FB, Haziran ortası, 1933, Müller (1994, s. 386).

¹⁶² FB, Temmuz 1930, Strasburg, Müller (1994, s. 232): "Ona sert biçimde hayır demenin pek bir yolu yok gibi." Sée'ye gönderdiği yazının yakın bir zamanda basılmayacağı bilgisi veriliyor. Sée ise sorun olmadığını ve kendisine basılması için verilecek her türlü tarihi kabul ettiğini belirtiyor. Nihayetinde yazı 1931 yılında basılıyor: Henri Sée, Un type de document: le livre de raison d'un parlementaire breton au XVIIIe siècle, *Annales d'histoire économique et sociale*, 3 (10), 1931, s. 229-237.

¹⁶³ BF, 11 Mayıs 1928, Paris, Müller (1994, s. 13).

¹⁶⁴ FB, 26 Ağustos 1929, Müller (1994, s. 168-171).

¹⁶⁵ *Annales*'in çağdaş dünyayı da anlamaya çalışan bir tarih dergisi olduğunun vurgulandığı, yaşayabilmesi ve kendini geliştirebilmesi için sürekli okuyuculara ihtiyacı olduğunun altının çizildiği aboneliğe ilişkin 20 Ekim 1929'de Febvre tarafından yazılan bu mektubun örnek bir kopyasını Müller (1994, s. 220-221) okuyucuya sunuyor.

¹⁶⁶ FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 180): 4 Belçika, 4 İsviçre, 3 İngiltere, 3 Hollanda, 5 Almanya aboneliği.

¹⁶⁷ BF, 8 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 186).

¹⁶⁸ FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 179).

ma hedefi¹⁶⁹ doğrultusunda lise kütüphanelerinden, arşivlerden, belediye kütüphanelerinden abone olması için uğraşılacakların planlanması, abone yapılabileceği düşünülen isimlerle görüşülmesi, kütüphanelerinin aboneliğini sağlamak için görüşülmesi planlanan irtibat kişilerinin sıralanması¹⁷⁰ bazı dergilerle değiş tokuş yapma için anlaşma yapılması, üniversitelerin ve Fransız işadamlarının aboneliğinin sayısını arttırmak için propagandayı yoğunlaştırma gerektiğine inanıyorlardı.¹⁷¹ Abone bulma konusunu neden öncelikli bulduklarını belki de Febvre'in şu sözleri iyi açıklayabilir: "Abonelerimizi ikiye katlamalıyız. Bunu yayınevini gerekeşinden dolayı söylemiyorum. Entellektüel başarımızı yeterince takip edebilen maddi bir başarımız olmadığını tespit etmek biraz can sıkıcı."¹⁷²

İlk sayısı basılmadan önce yaşanan kaygılardan en belirgin olanı ise *Annales*'in içeriğinin oluşturulmasının baskıya yetişme telaşı gibi gözüküyor. Derginin ilk sayısı basılmadan önce, 30 Eylül 1928 tarihinde Febvre Bloch'a yazdığı mektubunda henüz birinci sayının içerik kısmının tamamlanmadığını dolayısıyla ikincininkini önceden yapmanın söz konusu olamayacağını, içerik kısmında sadece makaleleri anons etmemek gerektiği, derginin diğer bölümlerini de canlı tutmanın iyi olacağı, söz verilen yazılarının başlıklara son halinin verilmesi gerektiği ve yazıların uzunluğunu bilememekten kaynaklı sıkıntı yaşanabileceği uyarılarında bulunuyordu.¹⁷³ Derginin ilk sayısı için çok az zaman kaldığından mektupları, posta gecikmelerini beklemeden direktörlerin yanyana çalışmaları gerektiği, tüm yazıların gelmesi tamamlanmadığı için içerik kısmının hazırlanamadığı, yazılarına hangi başlıkları koydukları bilgisini edinmek için yazarlara mektuplar yazıldığını ise 2 Ekim 1928 tarihinde Bloch'un Febvre'e yazdığı mektuptan öğreniyoruz.¹⁷⁴

Derginin ilk senesinde yaşanan temel problemlerden birisinin maliyetler olduğu anlaşılıyor. "Derginin maddi koşulları düşündüğümde daha az iyi"¹⁷⁵ sözleri ile hayalkırıklığını ifade eden Febvre için Paris'ten uzak olmak da yayınevi ile bütçeye ilişkin görüşmelerin verimli geçmesine engel oluyordu.¹⁷⁶ Yazarlara ödemenin hangi kriterlere göre ayarlanacağı, sekreter Leuillet'in maaşının ne olacağı, Bloch ve Febvre'in yolculuk masraflarının nasıl karşılanacağı bütçe konusundaki tartışmalarda ilk göze çarpan kalemler.¹⁷⁷ Febvre, 30 Eylül 1928 tarihli mektubu¹⁷⁸ ile Bloch'a yayınevi yönetici Leclerc'in yazarlara yapılacak ödeme, tirajlar, sekreteryaya ve editör masraflarından oluşan derginin bütçesiyle ilgili taleplerini kabul ettiğinin¹⁷⁹ müjdesini veriyordu: her sayıda toplam sayfa sayısı-

¹⁶⁹ FB, 3 Eylül 1929, Châteaudun, Müller (1994, s. 181).

¹⁷⁰ BF, 8 Eylül 1929, Strasbourg, Müller (1994, s. 185).

¹⁷¹ BF, 8 Eylül 1929, Strasbourg, Müller (1994, s. 184).

¹⁷² FB, 21 Eylül 1933, Paris, Müller (1994, s. 408).

¹⁷³ FB, 30 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s.88).

¹⁷⁴ BF, 2 Ekim 1928, Strasbourg, Müller (1994, s. 93).

¹⁷⁵ FB, 24 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s. 209).

¹⁷⁶ FB, 15 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s.63).

¹⁷⁷ BF, 22 Ağustos 1928, Stockholm, Müller (1994, s. 54).

¹⁷⁸ FB, 30 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 85-91).

¹⁷⁹ Febvre'in yazarlara yapılması planlanan ödemelere ilişkin yazdığı 8 Mart 1928 ve 12 Eylül 1928 tarihli mektuplara cevaben Leclerc, değerlendirme yazılarına ödeme yapılmaması ve

nın yüzde 60'ına kadar¹⁸⁰ sayfa başına 10 frank ödenmesi, makale yazarlarına 25 ayırması verilmesi, 4000 frank sekreteryaya için 2400¹⁸¹ frank direktörlerin seyahat masrafı için ödeme yapılmasını yayınevi kabul ediyordu. Sadece kısa makaleler “notlar” için talep edilen ayırbasılara onay verilmemişti.¹⁸² Her sayı yazarlara yapılacak ödeme¹⁸³ 960 ya da dört sayı için 3840 frank,¹⁸⁴ 1000 frank pul ve nakliye masrafı, 640 sayfanın basım masrafı, baskı ve gönderme maliyeti,

makaleler için ise sayfa başı 10 frank ödeme yapılması konusundaki önerileri kabul ettiğini yazıyordu. [Max Leclerc'in Febvre'e mektubu, 14 Eylül 1928, Paris, Müller (1994, s. 492-493). Bu mektup, ek kısmında okuyucuya sunuluyor.] Müller bize yayınevi ve direktörler arasında imzalanmış bir kontrat bulunmadığı için 29 Eylül 1928'de Leclerc'in mektubunun finansal konular açısından taraflar arasında anlaşma sağlandığının kaydı olduğunu aktarıyor. [Max Leclerc'in Febvre'e mektubu için bakınız: 29 Eylül 1928, Paris, Müller (1994, s. 496). Bu mektup, ek kısmında okuyucuya sunuluyor.] Bloch'un 2 Ekim 1928'de Pirenne'e ve Febvre'in yine aynı tarihte Berr'e yazdığı mektuplardan yayınevi ile maddi unsurlar konusunda anlaşılmaya varılması ile ilgili olan pasajları Müller (1994, s. 85) 236 numaralı dipnotta okuyucuya ek bilgi olarak sunuyor. Febvre Berr'e yazdığı bu mektupta bu pazarlık sürecinde tüm yükün kendisine kaldığını, Bloch'un tüm yetkiyi kendisine verdiğini, bütün bunların çok zamanını aldığını ve almaya devam edeceğini yazmıştı.

¹⁸⁰ Bloch makalelere ve kitap gönderimi sonucunda değerlendirme yazısı olarak hazırlanan daha önceden ödeme yapılmamış kısa makalelere ödeme yapılması formülünü önermişti. Bloch'un kroniklere ilişkin olarak önerisi ise: “Sabit bir kritere sahip olabilmek için önerim: yarım sayfa veya yarım sayfayı geçen kronikte yayınlanan notlara ödeme yapılır. Bunun istisnası daha önceden ödemesi yapılmış olan ve direktörler veya sekreter tarafından yazılmış olanlardır. Normal bir sayıda ödeme yapılan kısım yaklaşık olarak toplamdaki sayfa sayısının yüzde 50-60'ını aşmayacak.” (BF, 17 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 65)). Bloch'un sabit bir kriter belirlenmesi önerisine Febvre tereddütlü yaklaşmıştı: FB, 19 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 70): “Otomatik bir kural iyi. [...] Ama ilk senenin normal bir sene olmadığı için öngörmek lazım. Eğer otomatik bir kural uygulanırsa harcamaların çok fazla olmasından korkuyorum. Bizim rolümüz, ilk zamanlarda, frenlemek. Bence bütçenin açık vermemesi için herşey yapılmalı.” Yüzde 60 kararının yayınevi tarafından kabul görmesine ilişkin Febvre'in görüşlerini ise şu satırlarından çıkarabiliyoruz: “Yüzde 60 sistemi bence çok iyi. [...] İlk başlarda çok dikkatli olmalıyız ve bu limitlere harfiyle uymalıyız.” (FB, 30 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 85)).

¹⁸¹ FB, 15 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 63): Febvre daha önce seyahat masrafı olarak (Paris Strasburg arası 4 adet gidiş dönüş tren bileti) 1200 frank (340 çarpı 4) olarak istediğini ama iki kişi oldukları için tutarın aslında bunun iki katı yani 2400 frank olduğunu altını çizmişti. Bloch da Febvre'in mektubuna cevap olarak Febvre'in yanlış hesap yaptığını çünkü talep etmeleri gereken ücretin 1320 frank (340 çarpı 4) olduğunu yazmıştı. Bloch da Febvre gibi yanlış hesap yapmıştı. (BF, 17 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 66)).

¹⁸² [Kısa makaleler 'notlara' ayırması verilmesi talebinin kabul edilmemesi üzerine] Febvre Bloch'a şu satırları yazıyordu: “Bu mesele de bırakalım kalsın.” (FB, 30 Eylül 1928, Mamirolle, Müller (1994, s. 85)).

¹⁸³ Bloch, dergiyi entelektüel olarak canlandırmak için yazarlara ödeme yapılması gerektiğini savunuyordu. (BF, 27 Eylül 1928, Strasburg, Müller (1994, s. 81)).

¹⁸⁴ Yazarlara ödeme konusunda yayınevi ile uzlaşmış olsa da, ödeme konusu yazarlarla kurucular arasında ileriki yıllarda bir sorun boyutuna dönüşmüştü: “Bretonnel canımı sıkıyor. ‘Ekonomik gerçekliklerden’ ötürü. Ayrıca, mektubu, düzenli ve ödeme yapılan bir işbirliği umudu taşıdığı izlenimini vermiyor mu? [...] O halde ona Annales'in ne yaptığını ve Annales'in yazarlardan değerlendirme yazıları istediğini iyice açıklamalıyız.” (FB, İlkbahar 1931, Strasburg, Müller (1994, s. 276)).

ayrıbasılar, basın kopyalarını da ekleyince toplam maliyete¹⁸⁵ ilişkin bir bilanço hazırlayarak¹⁸⁶ derginin maliyetini karşılaması için en az 500 abone hatta 800 aboneye ihtiyaçları olduğunu hesaplamışlardı.¹⁸⁷

Annales'in yayın hayatına başlamasının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen bütçedeki gelir ve gideri denkleştirme sorunu devam etmişti. Febvre, *Annales*'in satış fiyatının çok düşük olmasının finansal problemlerinin önemli bir nedeni olarak görüyordu.¹⁸⁸ Bloch ise yazısını düzelttiği bir yazara 1930 yılında yazdığı mektupta,¹⁸⁹ önemli bir maliyet unsuru olarak yazarların yazılarını mizanpaj üzerindeki düzeltme maliyetinin yüksekliğine vurgu yapıyordu.

Çeviri yazılara ödemenin nasıl yapılacağına da bir sorun boyutu olduğunu görüyoruz.¹⁹⁰ Katkı veren yazarlara ödeme yapması için belirli bir miktarı her sene direktörlere tahsis etme olarak tanımlanabilecek *Revue Historique*'in modelini çözüm olarak uygulamayı düşünüyorlardı. Bu şekilde daha özgür hareket edebileceklerini ama öte yandan bütün bunları hazırlamanın can sıkıcı olmasından çekiniyorlardı.¹⁹¹ Nihayetinde bu model yayinevi tarafından da kabul görmüş ve onaylanmıştı.

Çeviri yazılar, yazışmalarda üzerinde durulan diğer problemler arasında yer alıyordu. Çeviri konusunda kimi zaman Fransızcası problemlerle bir yazının orijinal dilinde yazılmış halini isteyip tekrar çeviri yapılmasını planladıkları durumların da olduğunu öğreniyoruz.¹⁹² Yapılan çevirilerden her zaman memnun olmadıklarını, yetersizlikler ve yanlışlar buldukları anlaşılıyor.¹⁹³ Çeviride kelimelerin eski

¹⁸⁵ Toplam maliyete harcırah masrafı eklememişlerdi. Febvre Bloch'a harcamaları için harcırah istemediklerini eğer yayinevi vermezse ise de böyle bir talepte bulunmamaları gerektiğini yazmıştı. (FB, 26 Ağustos 1929, Paris, Müller (1994, s. 165)). Bloch da Febvre ile aynı görüşü paylaştığını vurgulamıştı mektubunda. (BF, 28 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 173)).

¹⁸⁶ Febvre çalışma arkadaşına yayinevinin yazarların düzeltmeleri ve değişikliklerinden kaynaklı masraflardan şikâyet ettiğini suistimallerin önüne geçebilmek için yazıların son halini aldıktan sonra değişiklik yapılmaması konusunda ısrarcı olduklarını aktarıyordu: "Yazarların değişiklikleri ve düzeltmelerinden kaynaklı bir sayı için 160 saatlik çalışma yani 800 franklık düzeltme maliyetinden dolayı yakınıyor Jolis. [...] Jolis'in 'Bu kaybedilen 800 frank, propaganda için kullanılsaydı iyi olurdu.' demesinden *Annales*'in yayinevi için aşmaması gereken maksimum bir bütçesi olduğu sonucunu çıkarıyorum." (FB, 26 Ağustos 1929, Paris, Müller (1994, s. 167)).

¹⁸⁷ FB, 30 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s. 86).

¹⁸⁸ FB, 25 Ağustos 1930, Paris, Müller (1994, s. 239).

¹⁸⁹ Bloch'un Fritz Rörig'e 19 Eylül 1930 tarihinde yazdığı mektubu Müller (1994, s.246) okuyucuya 47 numaralı dipnotta sunuyor.

¹⁹⁰ Febvre bu konuda Bloch'a şu satırları yazıyordu: "Bence çevirmen ve yazar arasında ödemenin paylaşılması daha iyi olacak." (FB, 19 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s.71)).

¹⁹¹ FB, 19 Eylül 1928, Mamirole, Müller (1994, s.71-72).

¹⁹² BF, 15 Temmuz 1929, Thannenkirch, Müller (1994, s.144). Söz konusu yazı 1930 yılında yayınlanıyor. (V. Cerný, "Les plans parcellaires: Tchecoslovaquie", *Annales d'histoire économique et sociale*, 2(6), s.243-245).

¹⁹³ FB, 18 Eylül 1931, Mamirole, Müller (1994, s.296). Söz konusu yazı düzenlemeler yapıldıktan sonra 1932 yılında uzun olmasından ötürü iki bölüm halinde yayınlanıyor: Eli.-F.

mi yoksa güncel mi karşılıklarının kullanılması gerektiği üzerine tartışıyorlardı. Çeviri konusundaki yaklaşımını Febvre şu sözlerle ifade ediyordu: “Değişmeyen kurallar olmamalı, tek kural açıklık olmalı. Bu durumda, gerekli değişiklikleri yap, Leuillet’e ilet, bana tekrar başvurmana gerek yok, önceden onaylıyorum hepsini, gerekirse birlikte bakar mıyız?”¹⁹⁴ ; “Çok net olarak fikrim şu ki çeviri söz konusu olacağı zaman, her zamanki gibi sizinle biraraya gelelim, siz ve ben, makaleyi ağırlaştırılan boş ve soyut söylevleri mümkün olduğunca çıkaralım.”¹⁹⁵ Çeviri konusunda kurucular arasındaki işbölümün nasıl olduğuna ilişkin ise Febvre’in Bloch’a yazdıkları aydınlatıcı nitelikte: “Çeviri için, kötü bir niyet olmadan, sizin sorumluluğu üstlenmenizi tercih ederim. Benim İngilizcem, sözlük İngilizcesi ki ondan çok emin değilim: okumak için, evet: çevirmek için, tereddüt ediyorum.”¹⁹⁶

Yazışmalardan öğrendiğimiz kadarıyla *Annales*’in ilk yıllarındaki diğer bir endişe kaynağı ise derginin aktüel olmasıydı. “Oslo’da, inanıyorum ki çok fazla makale toplayacaksınız ve işbirliği sözü alacaksınız. Ama beni esas endişelendiren, derginin ‘aktüel’ kısmı.”¹⁹⁷ yazan Febvre’e Bloch da aynı doğrultuda da bir cevap veriyordu:

Aktüel makale. Sizinle yüzde yüz aynı fikirdeyim eğer bulabilirsek. Öte yandan, başından beri, bu bizim eksikliğimizdi. İyi çağdaş yazarlar bulamıyoruz. Ne Rist ne de Siegfried bize bulmamız konusunda yardımcı olmuyor. Paris’ten uzak oluşumuzu da ekleyiniz ki bu *Annales*’in çıkarlarına zarar veriyor. Girişim ve mektuplar için çok fazla çaba gerekiyor. Bu kolay. Adamları bulma daha zor.¹⁹⁸

Annales’in birinci yılında üzerine durulan aktüel makale arayışı¹⁹⁹ incelediğimiz dönem boyunca (1928-1933) devam etmişti.²⁰⁰ Aktüel makale bulma hedefine ulaşamadığı gibi yazıların da yayınlanmasında geç kalınması²⁰¹ bu konuda yaşanan sıkıntıların çözümünü daha da zorlaştırıyordu.

Annales’e gönderilen ve basılması planlanan makalelerin uzunluğundan sıklıkla yakınıyorlardı:

Heckscher, “Un grand chapitre de l’histoire du fer, le monopole suédois”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 4 (14), s.127-139; 4(15), s.225-241.

¹⁹⁴ FB, 21 Temmuz 1931, Petites Dalles, Müller (1994, s. 280).

¹⁹⁵ FB, 11 Eylül 1931, Mamirolle, Müller (1994, s.290).

¹⁹⁶ FB, 28 Temmuz 1932, Mamirolle, Müller (1994, s.314).

¹⁹⁷ FB, Haziran 1928 sonu, Mamirolle, Müller (1994, s.24).

¹⁹⁸ BF, 28 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 174).

¹⁹⁹ Febvre Bloch’a bu konuda şu satırları yazıyordu: “Esas problem katkıda bulunacak yazarlarımızın eksikliği. Derginin aktüel ve modern kısmını düzenlemek için çok uğraşmalı.” FB, 26 Ağustos 1929, Paris, Müller (1994, s. 171).

²⁰⁰ Febvre çalışma arkadaşına yayınevi ile olan görüşmesinde kendilerinden *Annales*’e aktüel makaleler koymalarını istediklerini aktarmıştı. (FB, 23 Mayıs 1933, Paris, Müller (1994, s. 378)).

²⁰¹ FB, 21 Eylül 1931, Mamirolle, Müller (1994, s.298).

Toplamda 95 sayfa makalemiz var. Bu çok! Makalelerimizin sayfa sayıları sürekli olarak artıyor. Ve ne yazık ki kalite sayısal artışı haklı çıkarmıyor. Makalelerin sayfa sayıları azaltılmalı.²⁰² Size yazdığım zaman, unutmayınız ki Le Bras'ın makalesinin henüz tek bir satırını bile okumamıştım. Onu ne övebilirdim ne de eleştirebilirdim: Tam olarak hiçbir şey bilmiyordum. Bildiğim tek şey, o da 18 sayfa oluşuydu.²⁰³ Bu beni dehşete düşürdü. Bu, tarihsel anlamda bir başyapıt da olabilirdi ya da siz nasıl isterseniz: benim tepkim aynı şekilde olacaktı. Maitland'ın önemi küçümsemiyorum. Diyorum ki: bizimki gibi bir dergide, eseri kadar verimli bu tarihçi üzerine bir kısa tanıtma yazısına ayrılmış 18 sayfalık bir metin delilik. Bu bizim sütun anlayışımıza ihanet demek. Sevgili arkadaşım hatırlatmamı ister misiniz ki, Unwin'in 6.5 sayfası vardı.²⁰⁴ Ve sözü bitmeyen yazar Halbwach'ın Weber'i 7.5 sayfaydı.²⁰⁵ [...] Dergiler, dergilerin sütunları, bunlar insanlar gibidir. Yaşlandıkça göbekleri büyür (yazık! 3 kere yazık!) Ve bu göbek, bir refah işareti değildir.²⁰⁶

İncelediğimiz dönem olan *Annales*'in ilk yıllarında yazarların uzun makaleler göndermeye devam ettiklerini, Bloch ve Febvre'in bu makaleleri kısaltabilmek için sürekli formül arayışı içerisinde olduklarını rahatlıkla gözlemlenebiliyor.²⁰⁷

“Unutmayınız ki yazarlar yavaş yazarlar ve her zaman geç kalırlar.”²⁰⁸ sözlerinde somutlaşan üzerinde son olarak durduğumuz sorun boyutu ise basıma ilişkin yazışmalardan oluşuyordu: baskıya verilmede geç kalınması,²⁰⁹ sayıların geç kalması, yazarların noktalama işaretlerini koymaması²¹⁰ gibi. Basım şefi ile yazıların yayınlama aşamasına gelince teker teker mi yoksa hepsinin toplu bir şekilde mi gönderilmesini tercih edeceklerine dair görüşmeler, yazarlara düzeltme yapabilmeleri için süre belirlenmesi ve düzeltme yapacak yazarlara gönderilmesi için matbu bir metin hazırlamanın gerekliliği,²¹¹ Jean de la Monneyera'nın gelen yazıların revize edilmesi ve tipografik düzenlemeleri yapılması için görevlendirilmesi,²¹² *Annales*'in bütünlüğünde yayınevinin öngördü-

²⁰² FB, 9 Eylül 1929, Paris, Müller (1994, s.188).

²⁰³ Söz konusu yazı 1930 yılında 17 sayfa olarak basılır: Gabriel Le Bras, “Le sens de la vie dans l'histoire du droit: l'œuvre de F.-W. Maitland”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 2(7), 1930, s.387-404.

²⁰⁴ Marc Bloch, “George Unwin, sa vie et les idées directrices de son œuvre”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(2), 1929, s.241-247.

²⁰⁵ Maurice Halbwachs, “Max Weber: un homme, une œuvre”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(1), 1929, s.81-88.

²⁰⁶ FB, muhtemelen 19 Eylül 1929'dan az önce, Müller (1994, s. 193-194).

²⁰⁷ BF, 20 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 206); FB, 25 Ağustos 1930, Paris, Müller (1994, s. 243); FB, Ocak sonu 1933, Müller (1994, s. 326); BF, 24 Mart 1933, Strasburg, Müller (1994, s.342).

²⁰⁸ BF, 8 Eylül 1929, Strasburg, Müller (1994, s.187).

²⁰⁹ BF, 12 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s. 158).

²¹⁰ BF, 28 Ağustos 1929, Strasburg, Müller (1994, s.174).

²¹¹ BF, 22 Ağustos 1928, Stockholm, Müller (1994, s.54).

²¹² FB, 8 ve 15 Ocak arası 1929, Paris, Müller (1994, s.122). Müller (1994), s.123) bize 11 numaralı dipnotta Armand Colin'de Monneyera'ya verilen görevin *Annales*'de editörün

ğü tipografi kurallarının Febvre ve Bloch'a danışılarak uygulanması,²¹³ tipografik düzenlenme çalışmaları²¹⁴ ilk göze çarpan çözüm önerileri arasında yer alıyordu.

III. Sonuç

Annales Tarih Okulu, tarih yazımına getirdiği metodolojik yeniliklerle özellikle 20. yüzyılın ilk yarısına damgasını vurmuştur. Yeni bir tarihyazımının altyapısının hazırlandığı *Annales* dergisinin kuruluş yıllarındaki Marc Bloch ve Lucien Febvre'in kişisel yaşantılarına ilişkin ve *Annales* dergisine ait yazışmaları bu yazının değindiği konuların belli başlılarıdır. Çok farklı alanları kapsasa da bu yazışmalarda değinilen konular ve söylemler birbirleriyle ilintilidir ve birbirini tamamlar. Kaleme alındığı döneme özgü siyasal, sosyokültürel ve ekonomik yapıya ilişkin öğeleri barındırmasından kaynaklı olarak Annales ekolün oluşum sürecine tanıklık etme imkânı sağlarlar.

Entelektüel tarih açısından bir düşün okulunun kuruluş sosyolojisini incelemek, kurucularının, onların aileleri ve sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini de göz önünde bulundurmaya gerektirir. Annales okulun entelektüel altyapısını hazırlayan Bloch ve Febvre'in birbirleriyle olan yazışmalarının satır aralarını okumak ise iki savaş arası dönemde Fransa'daki toplumsal yapı, entelijansiya, sosyal ilişkiler, gündelik yaşam pratikleri, kutlamalar, törenler ve ritüellere ilişkin fikir sahibi olmamızı olanaklı kılar. Yazışmalardan anlaşıldığına göre, çocuklarının sürekli tekrarlayan hastalıkları, eşlerinin geçmeyen rahatsızlıkları ve kendi kronik hastalıkları (Bloch romatizma, Febvre ise sinüzit hastalığından muzdaripti.) hayatlarının normal rutinin bir parçası olarak görülmektedir ki bu da bize dönemin sağlık koşulları hakkında bilgi vermektedir.

Yoğun çalışma tempoları, katıldıkları akademik toplantılar, entelektüel dünyanın kalbi olan Paris'te kürsü edinme uğraşlarının vurgulandığı yazışmalar, Fransız üniversitelerinde büyük buhran sonrasında çalışan akademisyenlerin çalışma koşulları, yaşanan geçim sıkıntıları ve ekonomik problemler hakkında fikir vermektedir. İçeriğin planlanmasından tanıtım kampanyalarına, yazıların yazılmasından, düzeltilmesinden kapağın mizanpajının hazırlanmasına kadar *Annales*'e ait her türlü yapılacak işlerden Bloch ve Febvre'in sorumlu olmaları ise, dergicilik faaliyetlerinin ne kadar zor ve zahmetli koşullarda sürdürülebildiğini göstermektedir. Yazışmalar ayrıca, iletişim kurma olanaklarının azlığı, kısıtlılığı, zorluğu göz önüne alındığında, Strasburg'da yaşarken merkezi Paris'te olan bir derginin faaliyetlerinin bir kısmını mektuplaşma aracılığıyla yürütmenin getirdiği zorluklar, aksaklıklar ve problemler hakkında bilgi vermektedir.

Yazışmalarda göze çarpan bir diğer husus ise, Bloch ve Febvre'in, satır aralarında aile yaşantılarına ilişkin ufak tefek bilgiler yakalanabilse de, kişisel duygu

---

yanında redaksiyon sekreterliği olduğunu, fakat bu görevin ona derginin düzenlenmesinde herhangi bir ayrıcalık vermediği bilgisini aktarıyor.

²¹³ FB, 19 Ocak 1929'dan önceki hafta, Paris, Müller (1994, s.124).

²¹⁴ FB, 5 ve 11 Ağustos arası 1930, Mamirole, Müller (1994, s.236).

dünyalarına ilişkin yeterince paylaşımda bulunmamalarıdır. Sırlar, itiraflar, gizli duygu ve düşüncelere ait satırlar olmadığı gibi, kamusal yaşantı, siyasi ve ekonomik koşullar hakkında da açık bir fikir beyanları da yoktur. Bu durumda, Bloch ve Febvre'in Strasburg'da yaşamaları ve üniversitede birlikte çalışmalarından kaynaklı sosyo-ekonomik konjonktüre ilişkin olası paylaşımlarını yüz yüze görüşme imkânı buldukları dönemde yapıyor olma ihtimallerinden bahsedebiliriz. Özellikle Collège de France'da kürsü edindikten sonra Paris'e taşınan Febvre'in Strasburg'da kalan Bloch ile yazışmalarının niteliğinin değişmesi de bize bunu düşündürmektedir.

Fransa'daki ve dünyadaki toplumsal ve ekonomik olaylara ilişkin bu suskunluğun 1928-1933 dönemi yazışmalarına özgün olduğunu sonraki dönemlerdeki yazışmalarla kıyasladığımız zaman söyleyebiliriz. Sorbonne'daki kürsüde göreve başladıktan sonra Bloch ile Febvre Paris'te devam eden mektuplaşmalarında dünyadaki olaylara ilişkin görüş alışverişinde bulunmuşlardır. 1934-1937 yılları arası ikinci bir cilt, 1938-1943 yılları arası üçüncü bir cilt olarak Müller tarafından derlenen bu yazışmalar hepsi birlikte değerlendirildiğinde Bloch ve Febvre'in kişisel ilişkileri, aralarındaki rekabet, işbölümü, birbirleri üzerindeki etkileri, dünyaya ve yaşadıkları topluma bakışları hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak mümkün olacaktır. Ayrıca 1921-1935 yılları arasında Febvre ve Bloch'un Henri Pirenne'e²¹⁵ 1911-1954 yılları arasında Febvre'in Henri Berr'e yazdığı mektuplar²¹⁶ bu çalışmanın konusu olan mektupların yer aldığı derleme ile birlikte karşılaştırmalı olarak okunduğu takdirde derginin ilk yıllarında kurucularının umutları ve o dönemde yaşadıkları sıkıntıları göstermesi anlamında bu çalışmayı tamamlayacaktır.

Kaynakça

- Berr, Henri, "L'Esprit de synthèse dans l'enseignement supérieur. I. L'université de Strasbourg, vue d'Allemagne", *Revue de synthèse historique*, 32, 1921: 1-13.
- Berr, Henri, "L'Esprit de synthèse dans l'enseignement supérieur. II. L'université de Strasbourg, vue d'Allemagne", *Revue de synthèse historique*, 34, 1922: 1-6.
- Bloch, Marc, *Les rois thaumaturges, étude sur le caractère surnaturel attribué à la puissance royale, particulièrement en France et en Angleterre*, Strasbourg, librairie Istra, 1924.
- Bloch, Marc, "Le congrès des sciences historiques d'Oslo (1928)", *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(1), 1929: 71-73.
- Bloch, Marc, "George Unwin, sa vie et les idées directrices de son œuvre", *Annales d'histoire économique et sociale*, 1(2), 1929: 241-247.
- Bloch, Marc, "Musées ruraux, musées techniques", *Annales d'histoire économique et sociale*, 2(6), 1930: 248-251.

²¹⁵ Bryce Lyon & Mary Lyon (derleyen), *The birth of Annales history: the letters of Lucien Febvre and Marc Bloch to Henri Pirenne (1921-1935)*, Bruxelles, Palais des Académies, 1991.

²¹⁶ Jacqueline Pluet-Despatin & Gilles Candar (derleyen), *De la Revue de Synthèse aux Annales: Lettres à Henri Berr*, Paris, Fayard, 1997.

- Bloch, Marc, “La lutte pour l’individualisme agraire dans la France du XVIIIe siècle. Première partie: l’œuvre des pouvoirs d’ancien régime”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 329-383.
- Bloch, Marc, “Prix et mesures: un exemple de recherche critique”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 385-386.
- Bloch, Marc, “Cadastres anciens de l’Ardèche”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 410.
- Bloch, Marc, “L’art populaire”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 405-407.
- Bloch, Marc, “La correspondance d’un marchand italien établi à Bruxelles”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 410-411.
- Bloch, Marc, “Une bibliothèque: le Mans”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 411.
- Bloch, Marc, “La lutte pour l’individualisme agraire dans la France du XVIIIe siècle. Deuxième partie: conflits et résultats. Troisième partie: la Révolution et le Grand Œuvre de la propriété”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(8), 1930: 511-556.
- Bloch, Marc, “Un enseignement: Mr Camille Jullian au Collège de France”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(8), 1930: 562.
- Bloch, Marc, *Caractères originaux de l’histoire française*, Oslo, Aschehoug, 1931.
- Bloch, Marc, “European Feodalism”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, 6, 1931: 203-210.
- Bloch, Marc, “Fustel de Coulange”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, 6, 1931: 543.
- Bloch, Marc, “Une somme des sciences sociales”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 3(11), 1931: 391-392.
- Burguière, André, “Histoire d’une histoire: la naissance des Annales”, *Annales. Economies, sociétés, civilisations*, 34(6), 1979: 1347-1359.
- Burguière, André (derleyen), *Dictionnaire des sciences historique*, Paris, PUF, 1986.
- Burguière, André, *The Annales School: An Intellectual History*, Cornell University Press, 2009.
- Burke, Peter, *The French Historical Revolution: The Annales School 1929-89*, Stanford, Stanford University Press, 1990.
- Cerný, V., “Les plans parcellaires: Tchécoslovaquie”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(6), 1930: 243-245.
- Craig, John E. & Burgos Martine, “Maurice Halbwachs à Strasbourg”, *Revue française de sociologie*, 20, 1979: 276.
- Evans, Richard J., *Tarihîin Savunusu*, Ankara, İmge Kitabevi, 1999.
- Febvre, Lucien, “Amérique du Sud: un champ privilégié d’études”, *Annales d’histoire Economique et Sociale*, 1(2), 1929: 258-278.
- Febvre, Lucien, “Le problème historique des prix”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(5), 1930: 67.
- Febvre, Lucien, “Les mots et les choses en histoire économique”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(6), 1930: 231-234.
- Febvre, Lucien, “Un musée du livre, éditeurs et illustreurs de livres”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 407-408.
- Febvre, Lucien, “Editeurs et illustreurs de livres”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 408.
- Febvre, Lucien & Berr Henri, “History”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, 7, 1932: 357-368.
- Febvre, Lucien, “Michelet”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, 10, 1933: 405-406.

- Febvre, Lucien, “Entre l’histoire à thèse et l’histoire manuel: deux esquisses récentes d’histoire de France: M. Benda, M. Seignobos”, *Revue de Synthèse*, 5, 1933: 205-236.
- Febvre, Lucien, “Examen de conscience d’une histoire et d’un historien”, *Revue de Synthèse*, 7(2), 1934: 93-106.
- Fossati, Eraldo, “Le fonds du salaire: formation et vicissitudes d’une théorie classique”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(3), 1929: 352-364.
- Glottz, Gustave, “Le prix du papyrus dans l’antiquité grecque”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(1), 1929: 3-12.
- Halbwachs, Maurice, “Max Weber: un homme, une œuvre”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(1), 1929: 81-88.
- Hall, Hubert ve A. H. Tawney, “Les plans parcellaires: Angleterre”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(2), 1929: 229-231.
- Heckscher, Eli F., “Un grand chapitre de l’histoire du fer, le monopole suédois”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 4 (14), 1932: 127-139; 4(15), 1932: 225-241.
- J.P.T., *20. Yüzyıl Dosyası*, Cilt IV, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1978.
- Labouret, Henri, ve R. Gaudefroy-Demombynes, “L’œuvre française en matière d’enseignement au Maroc”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(2), 1929: 319-320.
- Le Bras, Gabriel, “Le sens de la vie dans l’histoire du droit: l’œuvre de F.-W. Maitland”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 2(7), 1930: 387-404.
- Lefebvre, Georges, “L’histoire économique au service de l’histoire politique: à propos des origines de la grande industrie allemande”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 5(24), 1933: 591-594.
- Leuillet, Paul, “Lucien Febvre à Strasbourg”, *Annales. Economies, sociétés, civilisations*, 13(2), 1958: 209-213.
- Lyon, Bryce ve Lyon Mary (der.), *The birth of Annales history: the letters of Lucien Febvre and Marc Bloch to Henri Pirenne (1921-1935)*, Bruxelles, Palais des Académies, 1991.
- Méquet, Gustave, “Le problème de la population en URSS”, *Annales d’histoire Economique et Sociale*, 1(1), 1929: 48-57.
- Montgomery ,Arthur, “L’évolution économique de la Suède au XIXe siècle”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 3(11), 1931: 349-360; 3(12), 1931: 519-541.
- Mucchielli, Laurent, *La découverte du social. Naissance de la sociologie en France (1870-1914)*, Paris, La Découverte, 1998.
- Müller, Bertrand (der.), *Marc Bloch, Lucien Febvre et les Annales d’histoire économique et sociale. Correspondance. Tome I (1928-1933)*, Paris, Fayard, 1994.
- Müller, Bertrand, *Lucien Febvre, lecteur et critique*, Paris, Albin Michel, 2003.
- Özbaran, Salih, *Tarih, Tarihçi ve Toplum*, İstanbul, Tarih Vakfı, 2005.
- Özgören-Kınlı, İrem, *L’Influence de l’Ecole Durkheimienne sur l’epistemologie des Annales*, Université Paris I Panthéon Sorbonne, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2005.
- Pluet-Despatin, Jacqueline ve Candar Gilles (der.), *De la Revue de Synthèse aux Annales: Lettres à Henri Berr*, Paris, Fayard, 1997.
- Sée, Henri, “Un type de document: le livre de raison d’un parlementaire breton au XVIIIe siècle”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 3 (10), 1931: 229-237.
- Tekeli, İlhan, *Tarih yazımı Üzerine Düşünmek*, Ankara, Dost Kitabevi, 1998.
- Vogel, Walther, “Les plans parcellaires: Allemagne”, *Annales d’histoire économique et sociale*, 1(2), 1929: 225-229.

Wolkowitsch, David, “Le canal des Deux-Mers”, *Annales d'histoire économique et sociale*, 6(26), 1934: 113-121.

Öz: Annales okulu'nun kurucuları Lucien Febvre ve March Bloch'un *Annales d'histoire économique et sociale* dergisinin kuruluş yıllarındaki (1928-1933) birbirleriyle olan yazışmaları bu yazının başlıca konusunu oluşturmaktadır. Bu makalenin amacı, yeni bir tarih yazım yaklaşımı geliştirme sürecinde bu yazışmaların önemini ortaya konmasıdır. Derginin ilk sayılarının yayınlandığı sosyo-ekonomik ve siyasi konjonktürü daha iyi yorumlayabilmek adına, ilk bölüm Annales okulunun kurucularının kişisel yazışmalarının analizine ayrılmıştır. İkinci bölümde, *Annales*'in içeriğini geliştirme, onu tanıtım faaliyetleri ve süreçte ortaya çıkan problemlere ilişkin yazışmalar, bu entelektüel hareketin tarihsel altyapısının analizini yapmak için incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Annales Okulu, Marc Bloch, Lucien Febvre

The birth of the new historiography through correspondences: The sociological analysis of the foundation of Annales School

Abstract: The focus of this paper is the correspondence between founding fathers of the Annales School namely, Lucien Febvre and Marc Bloch, during the establishment years (1928-1933) of the scholarly journal *Annales d'histoire économique et sociale*. The article aims at highlighting the importance of these correspondences' role in the process of developing a new historiographical approach. The first part is devoted to the analysis of the personal correspondences of the founders of the Annales School in pursuit of a better interpretation of the socio-economic and political conjunctures in which the first issues of the journal were published. In the second part, the correspondences relating to the content development of the *Annales*, its promotional activities, and emerging problems in the process are explored in terms of the analysis of the historical background of this intellectual movement.

Keywords: Annales School, Marc Bloch, Lucien Febvre

Copyright of Kebikec: İnsan Bilimleri İcin Kaynak Araştırmalı Dergisi is the property of Kebikec, Resources for Human Sciences Research Journal and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.